C

LVDVS DE SANCTO KANVTO DVCE.

Et fædrelandshistorisk Skuespil fra Reformationstiden

udgivet for

Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog

ved

Soph. Birket-Smith,
Assistent ved Universitetsbiblioteket.

KJÖBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1868.

LVDVS DE SANCTO KANVTO DVCE.

Segl for St. Knuds-Gildet i Slesvig By.

Det 16. og 17. Aarhundredes danske Skuespildigtning hører ikke til de Partier af vor Literatur, som udøve størst Tiltrækning paa Forskeren. Formløshed og Mangel paa Originalitet, prosaisk Nøgternhed i Tanken og Ubehjælpsomhed i det sproglige Udtryk udgjør overhovedet Særkjendet for hin Tids danske Poesi, og at disse Mangler og Ufuldkommenheder ikke træde mindre tydeligt frem i en Digtning, der tildels forfølger et rent pædagogisk Formaal, og som er givet i Hænderne netop paa de Mænd, der fortrinsvis repræsentere Tidens ensidige latinske Dannelse, behøver ikke at bemærkes. Alligevel vilde det være ubilligt at sige, at vore gamle Skuespil slet ingen Interesse frembyde. Midt imellem det Meget Trivielle og Forfejlede sporer man af og til Glimt baade af en højere Beaandelse og en mere udviklet Kunst, midt i det Fremmede og Tillærte skyder det Hjemlige og Danske sig frem, og saa vist som disse Yttringer af et selvstændigere dramatisk Liv fortjene at paaagtes selv i deres mest enkelte Forekomst, saa vist faa de ved den Maade, hvorpaa de ere fordelte over Skuespilliteraturens Masse, til en vis given Tid en yderligere forhøjet Betydning. Man behøver nemlig blot at lægge Mærke til, hvorledes de færreste af dem tilhøre det 17., det overvejende Flertal derimod det 16. Aarhundrede, og hvorledes de her, næsten lige ned til Aarhundredets Slutning, tiltage efter en stadigt stigende Maalestok, for igjennem denne deres Gruppering at overtydes om, at der bagved det tilsyneladende Løsrevne og Tilfældige i deres Fremtræden ligger, idetmindste for en enkelt Periodes Vedkommende, hele en naturnødvendig Bevægelses lovbundne Sammenhæng; eller med andre Ord: for at faa Øjnene op for den vistnok af de Færreste anede Kjends-

gjerning, at der indenfor vor ældste Skuespildigtnings Grændser virkelig til en Tid har været en regelret fremadskridende Udvikling igang, og det en Udvikling ikke blot i almindelig æsthetisk, men ogsaa i særlig national Retning. At nu denne Udvikling allerede afbrødes i sin Begyndelse uden nogensinde at naa til Modenhed, kan ikke nægtes. Men da det er lige saa sikkert, at det, der standsede den, mindre var Noget, der tilhørte dens eget Væsen, end et Sammenstød af tilfældige ydre Omstændigheder, taber Fænomenet næppe Synderligt af sin Interesse derved, og jeg for min Del betænker mig i alt Fald ikke paa at erklære, at jeg Intet véd, hvorved et af hine gamle Skuespil erhverver sig gyldigere Krav paa vor Opmærksomhed, end naar det ved et bestemt Fremskridt i den ene eller den anden Retning stiller sig i afgjort Forhold til hin Udvikling eller vel endog tilfører den Impulser, som den ikke tidligere kjendte. Saaledes er nu imidlertid netop Tilfældet med den i nærværende Skrift meddelte Ludus de Sancto Kanuto duce, og man vil deraf paa Forhaand kunne slutte, hvilken høj Plads jeg maa tilkjende dette Skuespil — der mærkelig nok lige til den Dag idag har henligget saa godt som fuldstændig upaaagtet af Forskningen[1] — i Rækken af Fortidens danske dramatiske Arbejder.

Spørges der nu, til hvilken Side af denne vor Ludus Fremskridtet i Særdeleshed knytter sig, maa Svaret utvivlsomt blive, at det tydeligst er udtalt i Beskaffenheden af det Stof, som Stykket behandler. For imidlertid at kunne forstaa, hvorledes dette er muligt, maa man vide, at det 16. og 17. Aarhundredes danske Skuespil — jeg taler her og i det Følgende kun om det mere alvorlige Skuespil — langtfra havde en saa udstrakt Stofkreds til sin Raadighed som f. Ex. vore Dages dramatiske Digtning. Efter Datidens meget bestemt udprægede Anskuelse om, hvad der egnede sig for hine stive

1) Hverken Nyerup, N. M. Petersen eller Overskou synes at have haft mindste Anelse om dette Stykkes Tilværelse. Overhovedet har jeg kun fundet det nævnt paa 2 Steder i vor Literatur, nemlig i Molbech's Danske Glossarium, hvor 4 Linier af det citeres under Ordet „Noes", og i et Skrift fra den allernyeste Tid: H. F. Rørdam's Historieskrivningen og Historieskriverne i Dmk. og N. siden Reform. 1, S. 136.

Skolemænds Værdighed, i hvis Hænder Skuespildigtningen laa, og for det belærende Formaal, som den forfulgte, kunde der kun vælges mellem 3 forskjellige Slags Æmner: de bibelske eller i Almindelighed religiøse, de allegoriske og de klassiske. Men ligesom denne Indskrænkning i Valget af Stoffet var foranlediget ved ganske ukunstneriske Hensyn, saaledes maatte den i sin praktiske Gjennemførelse nødvendigvis blive en meget væsentlig Hindring for en fuldkommen fri og selvstændig Udfoldning af Skuespillet herhjemme. Thi selv de af hine Æmner, som havde det meste Virkelighedsindhold, vare dog i deres inderste Grund Tidens Forfattere saa fremmede, at ingen fyldig Tilegnelse og derfor heller ikke — uden undtagelsesvis — nogen sand digterisk Reproduktion kunde blive mulig. Og alle savnede de selvfølgelig enhver mere personlig Tiltrækning for det større Publikum[2] og berøvede saaledes ogsaa den dramatiske Digtning den Medvirkning og Understøttelse udenfra, som, enten den yttrer sig i Form af en almindeligere Kritik eller i Form af skabende Efterlignelseslyst, er en Hovedbetingelse for, at en virkelig national Kunst skal kunne fremstaa. At det under disse Omstændigheder maatte ansees for et højst betydningsfuldt Skridt, naar et Skuespil vovede at bryde med den Tradition, der bandt det til de ovenfor nævnte Stofkredse, og at opsøge nærmere liggende og mere hjemlige Æmner, behøver intet videre Bevis, og dette Skridt er det, som vort Skuespil har gjort. Istedetfor at henlægge Scenen til Jødelandets eller den klassiske Oldtids lidet kjendte Egne eller til Allegoriens Skyggerige bevæger det sig hele Tiden paa Fædrelandets egen Grund. Istedetfor at gruppere sin Handling om Personifikationer uden Liv eller om Figurer, der i alt Fald kun overfladisk kunde interessere Almenheden, har det valgt til sin Helt den Mand, hvis Navn fremfor alle andres var sikkert paa at finde Gjenklang i Tilskuernes Hjerter, idet det paa én Gang vakte Mindet om en glimrende og elsket Fyrste, der havde endt sit daadrige Liv ved en ufortjent og

[2]) Dette gjælder ogsaa, om end i noget mindre Grad, om de bibelske Æmner, der i den Periode, hvorom Talen er, næsten udelukkende toges af det Gamle Testamente.

forsmædelig Død, og om en anset Helgen, der gjennem Aarhundreder havde indtaget en fremragende Plads i det hele Folks religiøse Bevidsthed. Herved er imidlertid endnu én Ting at bemærke. Netop den Omstændighed, at Knud Lavard efter sin Død var bleven dyrket som Helgen, kunde let lade den Tanke opstaa, at vor Ludus i Virkeligheden ikke fjernede sig saa meget fra det traditionelle Skuespil-Mønster, som det i det Foregaaende er bleven antydet. Helgendramaet var en allerede i Middelalderen talrig repræsenteret Skuespilart, der i Hovedsagen kun er at betragte som en Underafdeling af det almindelige religiøse Drama, og det saa meget mere, da Skildringen af vedkommende Helgenes og Martyrers rent menneskelige Virksomhed næsten altid her kun udgjør den i sig selv lidet sigende Baggrund, hvorpaa deres oversandselige Betydning — der endog ikke sjeldent demonstreres gjennem Fremstillingen af de Jertegn og Undergjerninger, der knyttede sig til deres Navn — er bestemt til, som det egentlig Væsentlige, at hæve sig frem i fuldt Lys. Hvis altsaa vor Ludus udenvidere maatte betegnes som et saadant Helgendrama, vilde Afvigelsen fra det Sædvanlige ikke være saa overordentlig stor, om det end under alle Omstændigheder maatte ansees for en Vinding, at det var en national og ikke nogen fremmed Helgen, om hvem Fremstillingen drejede sig. Men nu er det ikke nok med, at Stykket handler om en Mand, der i Aarhundreder havde været Gjenstand for Tilbedelse, men det støtter sig ovenikjøbet i sin Gjengivelse af det Faktiske, som vi nedenfor nærmere skulle se, hovedsagelig til en rent kirkelig Kilde af ganske samme Art som de, af hvilke Helgendramerne i Reglen ere fremgaaede, ja der er endog til Syvende og Sidst nogen Mulighed for, at det Hele kun er en Omarbejdelse af et virkeligt Helgendrama. Og naar jeg ligeoverfor alle disse Kjendsgjerninger ikke desto mindre maa fastholde min Paastand om, at Stykket repræsenterer noget virkeligt og betydningsfuldt Nyt i Retning af Stoffets Beskaffenhed, da beror dette paa, at Ligheden mellem dets Stof og det, som Helgendramaet behandler, fuldstændig ophører, saasnart der bliver Tale om det for dette sidste allerværsentligste Punkt. Thi det er saa langt fra, at vor Skue-

spils Stof enten er valgt med Hensyn til eller anlagt paa at fremhæve Knud Lavards Betydning som Helgen, at der i hele Stykket end ikke vilde findes det allersvageste Spor af, at han nogensinde havde været dyrket som saadan, hvis ikke Forfatteren — aabenbart ganske hensigtsløst og i Overensstemmelse med en endnu i vore Dage almindelig Talebrug — en Gang i Prologen og en Gang i Epilogen var kommen til at nævne Stykkets Hovedfigur som: Sankt Knud. Med andre Ord: det er ved Fremstillingen af Knud Lavard som historisk Person, og kun herved, at Stykket søger sin Virkning. Om nu iøvrigt dette udelukkende maa tilskrives en bestemt kunstnerisk Hensigt hos Forfatteren, eller om ikke maaske Tidsomstændighederne ogsaa have haft nogen Del deri, idet de ikke tillode ham nærmere at berøre et Forhold, som den ved Reformationen indførte nye Lære nægtede Gyldighed, har forsaavidt mindre Betydning for os. Hovedsagen er selve den Kjendsgjerning, at vi i hin fjerntliggende Periode se et Skuespil fremstaa, som tager sit Stof af vort Fædrelands Fortid, og som, uden at gjøre noget Forsøg paa at bortrykke dette Stof fra den Sfære, hvori det nærmest hører hjemme, griber det i dets rent historiske Momenter og paa denne Maade fører det frem for Offentligheden. Der var herved givet en Anvisning, som, hvis den var bleven fulgt, mere end nogetsomhelst Andet maatte have bidraget til at samle, hvad det 16. og 17. Aarhundrede ejede af poetisk Ejendommelighed og kunstnerisk Evne, i en virkelig national Dramatik; og selv det, at den vitterlig ikke blev fulgt, kan, hvor meget det end maa beklages, dog ikke berøve vort Skuespil dets Fortjeneste som banebrydende i den angivne Retning.

Det kan iøvrigt bemærkes, at medens vor egen Literatur kun frembyder ét eneste Exempel paa, at vort Fædrelands historiske Minder i ældre Tid have været gjorte til Gjenstand for dramatisk Behandling, har Udlandets Literatur ikke saa ganske faa Exempler af denne Art at opvise. Alene fra det Aarhundrede, som vor Ludus tilhører[3], kjende vi, dels af Omtale, dels gjennem eget Øjesyn, mindst 3 fremmede Skue-

3) Dog rigtignok kun, naar det regnes fra A. 1500 inklusive.

spil, som have taget Stoffet til deres Fremstilling af den danske Historie eller — hvad der for hin Tid kom ud paa det Samme — den danske Sagnhistorie, og hvor forskjellig end den Anvendelse, som disse Skuespil gjorde af det saaledes valgte Stof, maa antages at have været, have de dog alle et billigt Krav paa at erindres her. Om det ældste af dem vide vi ikke Andet, end hvad der meddeles i et samtidigt Statsdokument. I det Klageskrift nemlig, som Kong Hans A. 1507 lod opsætte mod Lybekkerne, anføres det blandt andre Ting, som Kongen mente at have grundet Anledning til at besvære sig over, at Lybeks Borgere, umiddelbart efterat have modtaget Budskabet om hans Nederlag i Ditmarsken (A. 1500), havde fremstillet dette Nederlag (ejusdem anni stragem hominum et dampna in Ditmarcia passa) i et Skuespil for dermed at haane ham og hans Broder Hertugen, og, tilføjes der, den dem — nemlig Kongen og Hertug Frederik — saaledes tilføjede Tort var dem endnu tungere at bære end Nederlaget selv, skjønt det ved samme lidte Tab maatte anslaaes til over 200000 Gylden[4]. Som sagt, vi kjende ikke Stykket selv, og rimeligvis har det aldrig været trykt. Imidlertid viser Klageskriftets Udtryk i Forening med den Omstændighed, at det opførtes i Fastelavnstiden, tydelig nok, at det har været et »Fastnachtspiel« af en netop for Reformationsperioden ejendommelig Art, som ved at stille sin Spot og sin Satire til de offentlige Lidenskabers Tjeneste og ved at inddrage Tidens betydeligere Begivenheder samt de Tiden bevægende politiske sociale og religiøse Spørgsmaal under sin Diskussion ikke sjeldent fik en Indflydelse ogsaa paa den almindeligere Histories Gang[5], som var den ældre fordringsløsere Farce fuldstændig fremmed. Det næste Stykke i Rækken er en: »Tragedia. Mit XVI Personen zu agiern. Von zwey liebhabenden, Hagwarti mit Signe, desz Königs Tochter ausz Dennmarck.« Styk-

4) Det paagjældende Stykke af Klageskriftet er aftrykt, skjønt rigtignok yderst skjødesløst, hos Jahn, Danmarks politisk-militaire Historie under Unionskongerne, S. 407, Anm. 5.

5) Som et Exempel instar omnium kan jeg nævne Nic. Manuel's „Fastnachtspiele", der spillede en betydningsfuld Rolle ved Reformationens Gjennemførelse i Schweitz; se især C. Grüneisen, Niclaus Manuel. Stuttg. u. Tübingen. 1837.

ket er af Hans Sachs[6] og er en i denne Forfatters sædvanlige troskyldige Maner dramatiseret Gjengivelse af et bekjendt dansk Sagn, som i den Skikkelse, hvori det her fremtræder, er hentet fra Krantz's Chronica regnorum aqvilon. Svetia. Lib. I. Cap. 46. Det kan i det Hele erindres, at den større Kundskab til danske historiske Forhold, som fra det 16. Aarhundrede af kommer tilsyne hos Udlandets Forfattere, og særlig hos dets dramatiske Forfattere, for største Delen skyldes 2 Mænd, Krantz og Saxo, af hvilke den første tilhører Aarhundredet i egentligste Betydning, medens Saxo ogsaa for saavidt staar i Forhold til det, som hans Danmarkskrønike, som bekjendt, første Gang blev trykt 1514. Fra Krantz har Hans Sachs taget Stoffet ikke blot til det ovennævnte Drama, men ogsaa til det ikke ubetydelige Antal af hans »Weltlich Historie vnd Geschicht«, som behandler Æmner af den danske Historie. Saxo har, om end tildels ad indirekte Vej[7], afgivet Stoffet baade til Shakspere's »Hamlet« og til et andet Skuespil af samme Navn, som før Shakspere's Tragedie opførtes paa de engelske Theatre. Denne ældre »Hamlet«, som vi forøvrigt ikke vide Andet om end netop dette, tilhører Slutningen af det 16. Aarhundrede og bliver saaledes det tredie af de Skuespil, som her skulde nævnes, medens Shakspere's Stykke for saavidt mindre kommer i Betragtning, som det efter al Sandsynlighed først er skrevet i Begyndelsen af det næste Aarhundrede[8]. — Som Supplement til disse Bemærkninger

---

6) Det er trykt i Folioudgaven af hans Værker (Nürnberg 1570—79) 3 Buch, 2 Theil, fol. 152 v.—158 og bærer Datoen 30 Novbr. 1556.

7) Dette er i ethvert Tilfælde sikkert med Hensyn til Shakspere's „Hamlet", der grunder sig paa den i Belleforest's Novellesamling: Cent histoires tragiques foreliggende Bearbejdelse af Saxo's Fortælling.

8) Jeg følger heri nærmest A. Dyce (The works of Will. Shakespeare, 2 ed. Vol. 7, pag. 100-1), hvis Opfattelse af Forholdet synes mig at maatte foretrækkes baade for deres, som mene, at der ikke har existeret nogen anden „Hamlet" end Shakspere's, men at de Hentydninger til en engelsk „Hamlet", der ere os bevarede fra Slutningen af det 16. Aarhundrede, alle gjælde den store Digters Arbejde (se bl. A. S. Timmins, The Devonshire „Hamlets", p. VIII—IX og v. Friesen, Briefe über S.'s Hamlet, S. 46 flg.), og for deres, som vel anerkjende en ældre ikke-Shakspere'sk „Hamlet"s Tilværelse, men som ved Siden heraf antage, at Shakspere's Tragedie i sin første Form dog naar et Stykke tilbage i det 16. Aarhundrede; se saaledes H. Ulrici, Shakspeare's dramatische Kunst. 2 Aufl. S. 450—51.

om ældre fremmede Skuespil, som have taget deres Stof af den danske Historie og Sagnhistorie, turde det maaske endnu være mig tilladt at tilføje et Par Ord om et vistnok meget gammelt dramatisk Arbejde, der vel ikke egentlig kan siges at behandle noget helt dansk Æmne, men som dog frembyder en Interesse af væsentlig beslægtet Natur, idet det lader en af den danske Sagntids ypperste Helte optræde som en Slags Repræsentant for hele den danske Nationalitet. Det Stykke, som jeg sigter til, er en lybsk Julekomedie, der er aftrykt hos Handelmann, Weihnachten in Schleswig-Holstein. Kiel 1866, S. 30—34[9]. Handelmann kalder det »Das Weihnachtsspiel von Kaiser Karl und Starkodder«. Her skildres da, iøvrigt paa en meget kunstløs Maade, hvorledes Karl den Store træder op og i Følelsen af sin Magt og Styrke tilkjendegiver, at han nok kunde ønske at »fægte« med En eller Anden, og den, der modtager hans Udfordring, vil han ære som sig selv. Nu føres nogle af den jødiske og græske Oldtids navnkundigste Helte frem, nemlig Josva, Hektor, David, Alexander og Judas Makkabæus, men ved Synet af den vældige Modstander tabe de Alle Modet og undslaa sig for at kæmpe. Endelig siger Kejseren til sin Tjener Klas Rugebart:

Olle Freetup, olle Slukut, nu is't nog.
Hal' mal den Sterkader 'rin, du Drog!

Klas.

Wo heet de Kerl? dat is as'n Knaken,
Heff ik mi binah den Hals verslaken.

(Stærkodder kommer ind; alle de Andre angribe ham paa én Gang og gjennembore ham. Da raaber)

Stærkodder.

Hillige Wode, nu lehn' mi di Peerd;
Lat mi henriden, ik bün't wol werth.
(Han forsvinder.)

Klas.

Hett em de Düvel halet?! Ut is dat Spill.
Nu lat uns danzen, wat dat Tüg hollen will!

---

9) Handelmann har igjen taget det fra Skriftet: Hundert lübsche Volksreime. (Lübeck?) 1858.

Hermed ender da Stykket. I Anledning af Stærkodders Optræden siger Handelmann: »Det er højst karakteristisk, at den danske Helt Stærkodder er den Eneste, der træder den tydske Kejser imøde som Hedning (Odinstilbeder) og Fjende, medens Oldtidens [ɔ: den græske og jødiske Oldtids] Helte alle først vægre sig ved at kæmpe med Kejser Karl og siden endog staa ham bi. Ganske paa samme Maade viser et gammelt Sagn os, hvorledes Stærkodder ved Ejderens Bredder kæmper med den hornede Sigfred[10]. Det gjaldt aabenbart at lade Tydsklands og Skandinaviens 2 mest fremtrædende Helte maale sig med hinanden, og Danskeren maatte da ligge under.«

Jeg vender imidlertid tilbage til vor Ludus. Skjønt det i det Foregaaende er bleven antydet, at det Exempel, som denne havde givet ved Valget af sit Stof, ikke blev fulgt af en senere Tids Skuespildigtning og saaledes heller ikke bar den Frugt for en national Udvikling af det danske Drama, som det saa bestemt syntes at love, ligger det dog nær at spørge, om der ikke idetmindste spores nogen heldig Indflydelse af hint Valg paa Stykkets egen kunstneriske Udarbejdelse. At dette nu virkelig ogsaa, i alt Fald til en vis Grad, er Tilfældet, maa vistnok ansees for hævet over enhver Tvivl, og jeg skal nedenfor anføre et Par Træk, som i saa Henseende særlig synes at maatte komme i Betragtning. Og naar man desuagtet ikke er berettiget til i Udførelsen i det Hele taget at se et ubetinget Fremskridt til det Bedre, da beror dette navnlig paa, at en meget væsentlig Del af Stykkets Teknik, nemlig Kompositionen med hvad dertil nærmest hører, ikke blot ikke hæver sig ud over Tidens almindelige Lavmaal, men endog maa siges at staa et ikke saa ganske ringe Stykke under dette.

Enhver, der overhovedet kjender noget til vor ældste Skuespildigtning, véd, at tiltrods for den ensidige og overdrevne Vægt, der netop i det 16. og 17. Aarhundrede lagdes paa Studiet af den klassiske Literatur, derunder indbefattet de latinske Dramatikere, blev dette Studium uden egentlig gjen-

---

10) Se Müllenhoff, Sagen, Märchen u. Lieder aus Schleswig-Holstein und Lauenb. S. 7. og Nordalbingische Studien 1 Th., S. 201.

nemgribende Indflydelse paa Periodens danske Skuespil, hvis Bygning i alt Væsentligt hviler paa det fra Middelalderens Mysterier velbekjendte episke Kompositionsprincip[11]. Og dog, saa ringe Paavirkningen fra hin Kant er, lader den sig dog næsten overalt eftervise. Om ikke i Andet, giver den sig idetmindste tilkjende i en vis Bestræbelse efter at begrændse Stoffet og i en, rigtignok som oftest temmelig uklar Følelse af Nødvendigheden af en organisk Leddeling af dette. Tager man derimod vor Ludus for sig, vil man forgjæves eftersøge endog disse svage Tegn paa en mere renset kunstnerisk Sands. Stykket breder sig over en Uendelighed af Stof, og af Akt- og Sceneinddeling er der ikke mindste Spor. Regner man nu hertil, at Handlingen i endnu højere Grad, end det plejer at være Tilfældet, savner virkelig dramatisk baade Bevægelse og Sammenhæng, vil man vistnok indrømme Berettigelsen af den Dom, jeg ovenfor udtalte om Kompositionen,

11) Et eneste Stykke gjør i denne som i næsten enhver anden Henseende en Undtagelse fra de Regler, der ellers gjælde for det 16. og 17. Aarhundredes danske dramatiske Digtning. Jeg mener den i Suhm's Nye Samlinger til den danske Hist. 2 Bd. S. 49—78 aftrykte „Grevens og Friherrens Comoedie“, der vistnok uden Spørgsmaal er det mærkeligste af alle de fra hin Tid levnede dramatiske Arbejder. I dette Stykke have vi nemlig, 50 Aar før Holberg, en aldeles umiskjendelig Forløber for dennes Lystspildigtning, dels i formel Henseende, idet det ved sin, vel flygtigt anlagte, men dog aabenbart paa Theorien om de 3 Enheder byggede Handling og ved sin prosaiske Dialog tydelig viser sig at være en Affødning af Renaissancens Kunstbegreb, navnlig saaledes som dette uddannede sig paa fransk Grund, — dels i mere reel Henseende, idet det ikke blot udmærker sig ved den Dristighed, hvormed det tager sit satiriske Stof fra den nærmest liggende Virkelighed, men ogsaa — idetmindste punktvis — ved Udførelsens Vittighed og komiske Kraft, ved den, navnlig for Hovedpersonernes Vedkommende, skarpe Karakteristik, endelig ved den bestemt nationale Farve, der hviler over det Hele. Ligheden med Holberg er paa enkelte Steder saa stor, at man ikke kan værge sig mod den Tanke, at Holberg baade har kjendt Stykket og laant af det, hvad der i og for sig heller ikke vilde være saa urimeligt. Thi skjønt det hverken har været opført eller bestemt til at opføres, viser dog det meget store Antal af endnu bevarede Afskrifter, hvor overordentlig yndet og almindelig udbredt det har været. Ikke det mindst Forunderlige ved dette mærkelige Skuespil — der, i Forbigaaende sagt, ogsaa deri afviger fra vore andre gamle dramatiske Arbejder, at det ikke er skrevet af en lærd Skolemand, men af én eller flere unge Adelsmænd — er den Omstændighed, at det, uagtet det er trykt i et af Alle kjendt, let tilgængeligt Værk, ikke, saavidt jeg véd, har været omtalt af en eneste af vore Literaturhistorikere.

som det da overhovedet kan siges, at denne ikke blot i sit Grundvæsen hviler paa Mysteriernes Kunstbegreb, men er en i alle Hovedpunkter saa konsekvent Gjennemførelse af dette, som man ellers næppe finder det udenfor Mysterierne selv. Det Særegne i Anordningen falder intetsteds stærkere i Øjnene end i de mærkelige Scener — jeg bruger denne Betegnelse her og i det Følgende for Nemheds Skyld —, hvormed Stykket indledes. I Virkeligheden ere disse Scener, der i stor Vidtløftighed skildre, først Forberedelserne til Erik Ejegods Pilegrimsfærd og hans endelige Bortrejse, dernæst Harald Kesia's midlertidige Overtagelse af Regeringen, Folkets Misfornøjelse med dennes egenraadige og lovløse Opførsel og sluttelig hans Afsættelse og Fordrivelse, ikke blot ikke synderlig anderledes forbundne med hinanden indbyrdes, end som de enkelte Led i den simpelthen fortællende Skildring, men de ere, som Helhed betragtede, i den Grad Resten af Stykket uvedkommende, at det for den almindelige Betragtning maa synes aldeles uforklarligt, hvorledes det er faldet Forfatteren ind at begynde sit Arbejde paa denne Maade. Ved at undersøge Sagen nøjere opdager man nu ganske vist, at en Forklaring alligevel lader sig finde, idet det nemlig viser sig, at den Beretning om Knud Lavards Liv, af hvilken Forfatteren fortrinsvis har øst sit Stof, ligeledes begynder med Fortællingen om Erik Ejegods Pilegrimsfærd og Haralds Regentskab, saa at det altsaa er Kildens Anordning af Begivenhederne, der uforandret er gaaet over i Stykket. Men det forstaar sig selv, at en Forklaring af denne Art er meget langt fra at være en Undskyldning, og den er det i nærværende Tilfælde saa meget mindre, som Forfatteren ikke engang synes at have haft Øje for den Tankeforbindelse — idetmindste er det intetsteds antydet i Fremstillingen —, som i Kilden aabenbart bestaar mellem den omtalte Begyndelse og Skildringens øvrige Indhold, nemlig Tankeforbindelsen mellem den fromme Fader, der sætter sit Liv til paa en Rejse til det hellige Land, og den fromme Søn, som ved sin Død vinder Helgennavnet. Efter den saa højst monstrøse Indledning følger en Scene, i hvilken Knud Lavard træder op, og fra nu af og indtil Stykkets Slut-

ning gaar Knud Lavards Navn igjen overalt, og til Knuds Person er Interessen saa godt som udelukkende knyttet. Men skjønt det, at de paagjældende Partier af Fremstillingen saaledes virkelig alle staa i bestemt Forhold til Stykkets egentlige Hovedfigur, giver dem et Fortrin fremfor de nysomtalte indledende Scener, som gjør, at Anordningens Mangler for deres Vedkommende falde noget mindre i Øjnene, ere disse Mangler dog derfor lige fuldt tilstede. Forfatteren, der i den dramatiske Kunstform overhovedet kun synes at have set et mere end almindelig virksomt Middel til at gjenkalde Hovedtrækkene i Knud Lavards Levnetsløb i en større Mængdes Erindring, har lige saa lidt her som i det Foregaaende forstaaet at omsætte den historiske Overlevering i en virkelig dramatisk Handling. Han har simpelthen nøjets med af det givne Stof — og navnlig da saaledes som det forelaa i den ovenfor omtalte Bearbejdelse — at udtage en Række Situationer, som forekom ham nogenlunde at repræsentere Knuds Liv i alle dettes betydeligere Momenter, og idet nu for Resten hans Bestræbelser fortrinsvis have været rettede paa at omsætte de saaledes valgte Situationers Indhold saavidt i dialogisk Form, som det udfordredes, for at de skulde kunne gjenkjendes af Tilskuerne, har han ikke anset det for nødvendigt at anvende nogen særlig Omhu paa deres indre Begrundelse og gjensidige Sammenknytning, men har i begge Henseender væsentlig ladet det bero ved de sparsomme Antydninger, som Stoffet selv eller Kilderne gave ham i Hænderne. Hvad der binder Fremstillingens enkelte Dele sammen, er altsaa ogsaa for dette Afsnits Vedkommende i det Højeste kun en episk Sammenhæng, men ligesom vi allerede ved de indledende Scener saa, at der var Steder i Stykket, hvor selv dennne kunde briste, saaledes forekommer der ogsaa her Tilfælde, hvor al Sammenhæng hører op, idet Forfatteren ved en mærkelig Skjødesløshed har ladet hele Partier af Handlingen referere sig til Kjendsgjerninger, som aldeles ikke findes omtalte i Stykket. Som et Exempel herpaa skal jeg anføre, at det i Stykket stadig betegnes som en Hovedaarsag til Mogens's Skinsyge og Had mod Knud, og dermed ogsaa til dennes Fald, at han troede, at Knud i Sønderjylland havde ladet sig kalde

med Kongenavn.[12] Men paa det Sted, hvor Knuds Ophold i Sønderjylland skildres, nævnes aldeles ikke det Faktum, som havde givet Anledning til hin Misforstaaelse, og ligesom herved hele den paagjældende Skildring kommer til at staa som en ganske løsreven Episode uden mindste Forbindelse med det, der følger efter, saaledes bliver dette Sidste overhovedet kun forstaaeligt for den, der i Forvejen kjender Sagens Sammenhæng. Med Hensyn til selve de enkelte Momenter af Knuds Liv, som Forfatteren berører, og ved hvilke altsaa Fremstillingens Gang i dette senere Parti af Stykket væsentlig er betegnet, kan i Korthed mærkes Følgende: Den første Scene, hvori Knud optræder, viser os ham opholdende sig ved Kong Niels's Hof, kort efter at Kongen har modtaget Efterretningen om Befalingsmanden i Sønderjylland, Olufs (d. e. Elifs), Død. Paa Forslag af Skjalm Hvide overdrages den ledige Post til Knud, og efterat denne nu først har modtaget forskjellige Raad og Formaninger af Kongen med Hensyn til sin nye Stilling og derpaa haft en Samtale med Dronningen, Margrete, i hvilken denne især lægger ham paa Hjerte at tage vare paa hendes Søn Mogens, hvis onde Sind hun frygter, afrejser han til Sønderjylland. Her modtages han med Klager over den Usikkerhed, der hersker overalt, idet Røvere og Tyve hærge Landet med Vold og Plyndring. Han lover at gjøre sit Bedste for at raade Bod paa Ondet og sender strax sine Mænd ud for at opsøge Misdæderne og henrette dem. Dette sker da ogsaa, og kun en af Røverne, som siger sig at være Knuds nære Slægtning, føres frem for at dømmes af Knud selv, men undgaar dog ikke derfor at lide Døden i Galgen. Det skildres nu, hvorledes Mogens sætter Ondt for Knud hos Kongen, saa at denne finder sig opfordret til at stævne ham for sig, samt hvorledes det lykkes Knud paa det i den Anledning foranstaltede Møde i Ribe fuldstændig at overbevise Kongen om sin Uskyldighed. Kongen beder ham ikke at bære Nag og indbyder ham til at tilbringe Julen hos sig i Roeskilde, og

[12]) At Mogens virkelig selv troede, at den i saa Henseende rejste Anklage var begrundet, og vedblev at tro derpaa lige til det Sidste, fremgaar tydeligt af hans egne Udtalelser til Knud, umiddelbart før Mordet fandt Sted.

da nu Knud indfinder sig efter Aftale, bliver han paa det Venligste modtaget. Imidlertid har Mogens forberedt en Plan mod Knuds Liv. Allerede tidligere har han haft en Sammenkomst med 4 af sine Betroede, i hvilken han har udbedt sig deres Bistand ved et Anslag, som han har for, men først nu, i et nyt Møde, som han holder med dem, aabenbarer han, at det er Knuds Liv, som hans Anslag gjælder, og med Undtagelse af En, som trækker sig tilbage, love da ogsaa de Øvrige at hjælpe ham med Udførelsen af hans Plan. Mogens begiver sig derpaa til Knud, og efterat have gjort ham tryg ved at spørge ham tilraads i Anledning af en fingeret Pilegrimsrejse beder han ham indfinde sig den næste Dag alene i Lunden ved Ringsted, da han har en Hemmelighed at betro ham. Knud lover at ville møde, og da Mogens's Sendebud kommer for at afhente ham, begiver han sig ogsaa virkelig paa Vejen, og i Følge med Budet, der forgjæves søger at advare ham ved en Vise, som han synger, ankommer han endelig til Skoven. Budet sendes nu bort, Knud føres dybere ind i Skoven, og her foregaar da Mordet, idet Mogens, efter først at have givet sin Skinsyge og sit Had Luft i Ord, støder Knud ned og derpaa kalder de Sammensvorne til, for at de kunne give ham den sidste Rest. — Slutningen af Stykket, der indeholder Skildringen dels af selve Mordet, dels af de Begivenheder, der gik nærmest forud for det, er det i Henseende til Anordningen taaleligste Parti af det Hele. Fremstillingen har her en mere jævnt fremadskridende Gang end ellers, Motiveringen og Udmalingen af de enkelte Situationer er fyldigere, og i Personernes og Replikkernes Sammenstilling spores der endog en Bestræbelse efter at lade Modsætningerne i Karaktererne træde tydeligt frem. Men for ikke at tale om, at Meget af dette mindre maa regnes den dramatiske Forfatter tilgode end den før omtalte historiske Hovedkilde, som netop har behandlet det sidste Afsnit af Knuds Liv med særegen Omhu og med forholdsvis stor Udførlighed, fornægter heller ikke her Anlæget sin episke Karakter, og dertil kommer endnu én Omstændighed, som i og for sig vilde være tilstrækkelig til at berøve denne Del af Stykket al egentlig dramatisk Virkning, nemlig at Knud helt igjennem er fremstillet ikke som hand-

lende men som lidende, som han da ogsaa tilsidst falder som et fuldkommen passivt Offer for Mogens's Rænker.

Om et enkelt Punkt i Kompositionen maa jeg endnu særlig tilføje et Par Ord, nemlig om den mod al dramatisk Sandsynlighed stridende Maade, hvorpaa Begreberne Tid og Rum ere behandlede i vor Ludus. Ikke nok med, at Stykket indenfor sine Grændser indeslutter næsten en hel Menneskealders Begivenheder, eller med, at der i Mellemrummene mellem 2 umiddelbart efter hinanden følgende Replikker ofte maa tænkes tilbagelagt store Strækninger baade af Mile og Aar, men Forfatteren har ligesom med Flid lagt an paa at gjøre det i sig selv Urimelige endnu urimeligere ved hvert Øjeblik at lægge Handlingens voldsomme Spring saa at sige ind i selve den enkelte Replik, idet det nemlig hyppigt hænder, at en Person slutter sin Tale paa et Sted og under Forhold, der maa tænkes skilte fra dem, under hvilke han begyndte den, baade ved et langt Tidsafsnit og ved en betydelig Afstand i Rummet. Saaledes retter t. Ex. Knud, inden han drager til Sønderjylland, nogle Afskedsord til Kong Niels; men næppe ere disse udtalte, før den lange Rejse ogsaa allerede er tilendebragt, saa at Knud egentlig vender sig umiddelbart fra Kongen til Indbyggerne i Slesvig og tiltaler disse. I samme Øjeblik, som »primus princeps« har advaret Harald, henvender han sig til sine Standsfæller for med dem at lægge Raad op om hans Fordrivelse, og at denne Raadslagning dog maa antages at have fundet Sted et Stykke borte fra Palladset, hvor Harald opholder sig, sees deraf, at da Planen endelig skal sættes i Værk, siges de Sammensvorne udtrykkelig at begive sig til Slottet. Og saaledes i mangfoldige Tilfælde. En enkelt Gang naar Usandsynligheden sin yderste Grændse, idet Handlingen gjør, hvad man kunde kalde et Doppeltspring. Saaledes lige strax i Begyndelsen af Stykket, hvor Herolden Tyrne Hette faar Befaling til at »ride over Mark og Hede« for at sammenkalde Raadet. I samme Nu, som han har erklæret sig rede til at udføre Befalingen, staar han allerede for Raadsherrerne og overbringer dem Tilsigelsen, og næppe har han gjort dette, før han allerede er hjemme igjen og melder Kongen deres Ankomst. At nu overhovedet en større eller mindre Hensynsløshed i Behandlingen af Tid

og Rum gjør sig gjældende i alle vore gamle Skuespil, er ganske sikkert, ligesom ogsaa, at en saadan Hensynsløshed, skjønt uforenelig med vore Forestillinger om scenisk Illusion, baade til en vis Grad er betinget af den for hine Skuespil ejendommelige episke Kompositionsmaade og til en vis Grad begunstigedes af Tidens hele Theaterindretning[13]. Imidlertid tør man dristigt paastaa, at i intet af vore gamle Skuespil drives Vilkaarligheden i denne Retning saa vidt som i vor Ludus, og ligesom jeg kun i Middelalderens Mysterier troede at finde et fuldstændig nøjagtigt Modbillede til Stykkets Komposition i det Hele taget, saaledes nærer jeg heller ingen Tvivl om, at man kun ved at gaa tilbage til Mysterierne selv kan opdrive Noget, der fuldstændig svarer til vort Skuespils Forhold i Henseende til det her omtalte enkelte Punkt af Kompositionen.

Hvad de andre Sider af Stykkets formelle Udarbejdelse angaar, behøver det næppe at bemærkes, at vi ogsaa ved Betragtningen af dem hvert Øjeblik støde paa Ting, der kun lidet tiltale den mere udviklede Kunstfølelse. Af Karaktertegning er der kun i Knuds og Mogens's Personer nogle svage Antydninger. Paa ikke faa Steder er Versifikationen haard og uregelmæssig, det sproglige Udtryk mat og lidet betegnende, og Sætningsforbindelsen paa en underlig Maade søgt, idet Forfatteren nemlig uden mindste ydre Nødvendighed sammenstiller Versene saaledes, at det i Tanken nærmest Sammenhørende adskilles fra hinanden ved en ganske uvedkommende indskudt Linie (se saaledes V. 80—82, 119—21, 334—36, 682—84 o. fl. St.). Alligevel er Forholdet her et andet end ved Kompositionen. Hvor tarveligt end det Hele kan synes, naar det bedømmes efter en moderne Maalestok, staar det dog ikke blot jævnsides med det Meste af, hvad Samtiden ydede, men i visse Punkter endog over dette. Selv de anførte Mangler træde ikke overalt lige stærkt frem. Der er

13) Det kan i saa Henseende navnlig fremhæves, at alle de i et Stykke forekommende Lokaliteter vare afsatte ved Siden af hinanden paa en og samme Scene, saa at altsaa Handlingens Bevægelser i Rummet ikke betegnedes ved Dekorationsskifte, men kun derved, at de Spillende flyttede sig fra ét Punkt i Theatret til et andet.

Steder, og navnlig gjælder dette om Slutningen af Stykket, hvor Begivenhedernes voxende Interesse medfører et vist højere Sving i Udførelsen, hvor Dialogen til en vis Grad baade faar Kraft og Liv, og hvor den endog ikke uden Held prøver at gjengive Tankens og Stemningens finere Afskygninger. Men foruden disse partielle Løftelser er der ogsaa et Par mere gjennemgaaende Fortrin, som udmærker vor Ludus, og skjønt de ganske vist mere ere af negativ end af positiv Natur, kan man dog ikke lettelig overse dem. Jeg skal i saa Henseende først gjøre opmærksom paa, hvorledes det belærende Element, der plejer at spille en saa betydelig Rolle i det 16. og 17. Aarhundredes danske dramatiske Digtning, og som ikke sjeldent uden mindste Hensyn til Tid og Sted optræder med en ganske selvstændig Karakter i allehaande umiddelbart til Tilskuerne stilede Fraser og Sententser, saa godt som slet ikke kommer tilsyne i vort Skuespil, det vil da sige i dettes egentlige Text. At Forholdet stiller sig noget anderledes med Prologen og Epilogen, de Partier af Stykket, som efter Datidens æsthetiske Regler overhovedet ikke havde synderlig anden Bestemmelse end ligesom i en samlet Sum at angive den Moral, der lod sig uddrage af de fremstillede Begivenheder, kan ikke forundre. Den egentlige Text antager derimod kun paa 2 Steder en mere moraliserende Tone, nemlig i den første Scene, hvori Knud træder op, og i hans allersidste Replik, og paa begge Steder er denne Tone ganske vel motiveret af Sammenhængen. Og lige saa lidt som Stykket kan beskyldes for i nogen overdreven Grad at lægge an paa direkte Belæring, lige saa lidt gjør det sig skyldigt i en anden Fejl, som, skjønt tilsyneladende af ganske modsat Natur, ikke blot i vor ældste Skuespildigtning stadigt gaar Side om Side med hin, men i Virkeligheden ogsaa kun er at betragte som et andet Udtryk for den samme uberettigede Subjektivitetens Fremtrængen i den dramatiske Fremstilling. Jeg tænker herved paa den for hin Tids dramatiske Forfattere ejendommelige Tilbøjelighed til at oplive deres Arbejder, selv om disse ellers ere af nok saa alvorlig Natur, ved komiske Midler, en Tilbøjelighed, der, enten den yttrer sig ved i Flæng at lægge de optrædende Personer allehaande Indfald i Munden, som Forfatteren anser for mor-

somme, eller ved at bringe en enkelt Figur paa Scenen, der ikke har andet Formaal end at gjøre Løjer, næsten altid giver sig Luft uden mindste Hensyn til, om disse Indfald eller Løjer passe for vedkommende Situation og Karakter, og derved i høj Grad bidrager til at bryde Stemningens Enhed og svække Indtrykket. Forfatteren af vort Skuespil gjør sig, som sagt, ikke skyldig i denne Fejl. Stykket bevarer helt igjennem et vist ligeligt og alvorligt Præg, og selv de enkelte Plumpheder tilsigte mere en karakteriserende end en umiddelbart lattervækkende Virkning. Det var disse Fortrin ved vor Ludus, som jeg før havde for Øje, da jeg antydede, at Stoffets heldige Beskaffenhed ikke var bleven uden Indflydelse paa den kunstneriske Udarbejdelse. Heller ikke tror jeg at have Uret i at føre dem tilbage til denne Kilde. Thi hvor højt end Tidens dramatiske Forfattere ansloge den moralske Side af deres Virksomhed, og hvor villige Øren de end altid kunde vente at finde for deres komiske Indfald, er det dog let at mærke, at en stor Mængde af hine vidtudspundne salvelsesfulde Fraser og slette Vittigheder kun vare en Nødhjælp, som de tyede til, idet de paa den ene Side mistvivlede om, at de Æmner, som de behandlede, ved dem selv formaaede at fastholde Tilskuernes Opmærksomhed, og paa den anden Side ikke ved virkelig kunstneriske Midler vare istand til at raade Bod herpaa. Men hermed er det da tillige givet, at naar Æmnet i Forvejen kunde vides at være sikkert paa Publikums udelte Sympathi, maatte en stor Del af hin Fyldekalk falde bort, og denne Æmnets Virkning er det, jeg tror at iagttage i den mindre stærke Fremtræden af det komiske og belærende Element i vor Ludus. — Hvad jeg ovenfor har yttret, udelukker iøvrigt ikke, at Fremstillingen virkelig paa enkelte Steder maa siges at være faldet ganske ud af sin objektive Holdning. Dette gjælder f. Ex., naar Erik Ejegod begynder Stykket med at fortælle Tilskuerne, hvem han er, naar Knud Lavard senere hen (V. 1113 flg.) ligeledes henvender sig umiddelbart til Tilskuerne, og naar Mogens selv omtaler den Gjerning, han staar i Begreb med at udføre, som »dette falske Mord« (V. 889). For imidlertid ogsaa her at lade Stykket vederfares Retfærdighed maa jeg tilføje, at de nævnte Exempler ere de eneste

i deres Art, der ere komne mig for Øje, og i Sammenligning med, hvad vore ældste Skuespil ellers kunne opvise i denne Retning, kan man ikke sige Andet, end at vor Ludus lader os slippe for ualmindelig godt Kjøb.

Idet jeg hermed tror saa omtrent at have berørt alle de Punkter i den kunstneriske Udarbejdelse, som der overhovedet kunde være Anledning til at dvæle ved, gaar jeg over til Betragtningen af Stykkets Kilder. Det er allerede i det Foregaaende gjentagne Gange bleven antydet, at der blandt disse findes en, hvis Indflydelse paa Fremstillingen i fortrinlig Grad lader sig spore. Denne Kilde hører ikke til de almindeligst kjendte. Enhver véd, at Knud Lavard nogen Tid efter sin Død († 1131) blev kanoniseret, og at den danske Kirke, i Overensstemmelse med, hvad der ogsaa ellers var Brug, ved aarligt tilbagevendende Fester søgte at holde Helgenens Minde — eller Martyrens, thi det Blodige og Uforskyldte ved Knuds Død gav denne i Kirkens Øjne Karakteren af et Martyrium — levende i Folkets Erindring. Hovedfesten afholdtes paa selve Aarsdagen for Mordet (7. Januar), og en fremtrædende Rolle i denne Fests Liturgi spillede Oplæsningen af en paa Latin affattet Beretning om den Fejredes Liv, Virksomhed og Død, den saakaldte Legende. Legendernes ydre Omfang var forskjelligt for de forskjellige Kirker. Men da de alle vare uddragne af en og samme fælles Stamlegende, der uden Tvivl netop var den, som benyttedes ved Tjenesten i St. Bendts Kirke i Ringsted, hvor Knud laa begravet, var det ogsaa kun ved Størrelsen eller ved Antallet af de Momenter, som enhver af dem havde fundet det passende at medtage, at de adskilte sig fra hverandre. I Hovedsagen var og er det fuldstændig den samme Fremstilling, der gaar igjennem dem alle, og denne Fremstilling er, som Helhed betragtet, ikke lidet forskjellig fra enhver, som møder os i de ellers kjendte Beretninger om Knud Lavards Liv. Man behøver nu blot at kaste et Blik paa disse Legender for at faa en Formodning om, at det for en stor Del er paa Grundlag af deres Skildring, at vort Skuespil er opført, og undersøger man Sagen nærmere, bliver denne Formodning til Vished, idet det virkelig viser sig, at det Allermeste af det, som giver Stykket dets særegne

Karakter baade i Henseende til Indholdets almindeligere Beskaffenhed og i Henseende til den detaillerede Udmaling, netop er Ting, som ellers fortrinsvis tilhøre Legenderne. Jeg skal nu forsøge at belyse denne gjensidige Overensstemmelse mere i det Enkelte og beder herved kun bemærket, at naar jeg i det Følgende nævner Legenden som en enkelt Kilde, har jeg altid nærmest den ovenfor omtalte Stamlegende, der i sig indbefatter alle de andre, for Øje. Den er udgivet af G. Waitz i Abhandlungen d. kgl. Gesellsch. d. Wissensch. zu Göttingen, 8 Bd. 1860. Hist. philol. Cl. S. 3 flg. — tidligere vidste man ikke engang, at den var til — hvorimod de af de mindre Legender, som Tiden har levnet os, ere aftrykte i Scriptores rer. Danicar. T. 4. pag. 261—77[14].

Betragte vi altsaa først Legenden med Hensyn til det, som jeg nylig for Stykkets Vedkommende betegnede som Indholdets almindeligere Beskaffenhed, og hvorved jeg tænker, ikke blot paa selve Udvalget af Stoffet, men ogsaa paa dettes Anordning og de større Træk i Udmalingen, da skjønnes det strax, at den Maade, hvorpaa Legenden forholder sig i den nævnte Henseende, i en ganske særegen Grad er betinget ved det ejendommelige Formaal, som denne Text tjente. Bestemt nemlig, som den var, til at danne Midtpunktet i en Festlighed, hvorved Kirken fejrede Mindet om en af sine Martyrer, maatte den efter Sagens egen Natur mere være rettet paa at fremstille Knud som lidende end som handlende, mere være henvist til at dvæle ved hans Dyder end ved hans Bedrifter. Hvor glimrende end de sidste kunde synes i Verdens Øjne, kunde de for en Skildring af Legendens Art kun have forholdsvis ringe Betydning; det skulde da være, at enkelte af dem vare saaledes beskafne, at de ogsaa kunde antages at have nogen Værdi i Guds Øjne. Derimod maatte Fremstillingen af selve Mordet samt af de Omstændigheder, der gik nærmest forud for det eller ledsagede det, nødvendigvis blive Skildringens egentlige Hovedparti, og Alt, hvad der

14) Det maa dog siges, at af de paa sidstnævnte Sted aftrykte Legender ere et Par, nemlig Nr. 1 og Nr. 6, af en noget anden Art end de, om hvilke her nærmest er Tale. De have nemlig gjort Tjeneste ved den Fest, hvormed Kirken erindrede Knuds højtidelige Skrinlæggelse, og deres Indhold har Hensyn til denne Begivenhed.

kunde bidrage til at sætte det Uforskyldte og Grusomme ved dette Mord i et stærkere Lys, maatte have Krav paa at blive fremhævet med særligt Eftertryk. Endelig maatte det ligge nær i Beretningen om Knud selv at inddrage Erindringen om hans Fader, idet nemlig den Kjendsgjerning, at denne havde sat Livet til paa en Rejse til det hellige Land, uden altfor stor Tvang lod sig opfatte som et Forvarsel for Sønnens Fromhed og med det Samme som et Vidnesbyrd om Berettigelsen af den ham som Helgen viste Ære. Og alle disse Momenter, som man saaledes, naar man kjendte Legendens Bestemmelse, næsten paa Forhaand kunde vide, at den vilde optage i sin Skildring, har den nu virkelig ogsaa optaget, ja hvad mere er: ved dem er den væsentlig bleven staaende. Den begynder med at omtale Erik Ejegod og dvæler forholdsvis længe ved Fortællingen om hans Pilegrimsfærd. Efter derpaa at have berørt Harald Kesia's Regentskab og Afsættelse samt Niels's Udnævnelse til Konge gaar den over til at omtale Dronningen, Margrete, og gjengiver herved den Samtale, som hun paa sit Dødsleje havde med Knud, og hvori hun bad denne tage sig af Mogens og aldrig svigte ham, naar han trængte til hans Hjælp. Den beretter saa, hvorledes Knud ved stadigt at gaae frem i Visdom og Dyd blev en Prydelse for sin Tid, og hvorledes han af Kongen ved Elifs Død blev udnævnt til Befalingsmand i Sønderjylland. Hans Virksomhed her søges fornemlig karakteriseret ved Fortællingen om, hvorledes han rensede Landet for de Røvere og Ugjerningsmænd, som tidligere havde huseret der, og som Exempel paa hans Upartiskhed anføres hans Adfærd, da en af de fangne Røvere gav sig tilkjende som hans Frænde, men ikke opnaaede Andet ved dette sit Slægtskab end at blive hængt paa et højere liggende Sted og i en højere Galge end hans Stalbrødre. Knuds Tog mod Slaverne nævnes kun i Forbigaaende. Med en Overgang, som dannes af et lyrisk Udbrud i Anledning af alle de Dyder og gode Egenskaber, som udmærkede Knud, og ved hvilke han erhvervede sig baade Guds og Menneskenes Kjærlighed, skrider nu Legenden til at omtale Mogens's Skinsyge og den mod Knud rejste Anklage; den beskriver saa Sammenkomsten i Ribe, fortæller, hvorledes Knud i Anledning af Kongens Fødselsfest indbydes til Roeskilde, og hvor-

ledes han advares af sin Hustru, skildrer Mogens's Møde med de Sammensvorne og forfølger, kort sagt, i en forholdsvis bred Udmaling og med en stadigt voxende Fylde af Enkeltheder det bekjendte Forløb af de Begivenheder, som afsluttedes med Mogens's Forræderi og Knuds Død. — Det er kun Hovedtrækkene i Legendens Fremstilling, jeg her har forsøgt at gjengive, men det er ogsaa kun for dem, vi i Øjeblikket have Brug. Og saa tør jeg da paastaa, at Ingen, der erindrer, hvad jeg ved en tidligere Lejlighed har sagt om Gangen i vort Skuespil, kan have undgaaet at lægge Mærke til, hvorledes alle de væsentligere Momenter i denne gjenfindes i den ovenfor givne Udsigt over Legendens almindeligere Indhold. Overensstemmelsen med Legenden er i Virkeligheden aldeles slaaende. Den træder En imøde lige strax i Begyndelsen af Stykket, idet ogsaa dette tager Erik Ejegods Pilegrimsfærd til Udgangspunkt for sin Fremstilling, og den falder her saa meget mere i Øjnene, da hin Pilegrimsfærd ikke staar i nogensomhelst dramatisk Sammenhæng med den øvrige Del af Stykket. Og dog er den næppe mindre tydeligt udtalt i de Afsnit af vort Skuespil, som have Knud Lavards egen Historie til Gjenstand. Den viser sig her for det Første deri, at alle de virkelige Kjendsgjerninger, som Stykket anfører af Knuds Liv fra det Tidsrum, som ligger imellem Niels's Thronbestigelse og den mod Knud rejste Anklage, ligesom i Legenden kunne henføres under følgende 3 Rubrikker: hans Udnævnelse til »dux«, hans Samtale med Margrete, hans Virksomhed i Sønderjylland. Den viser sig særlig med Hensyn til Opfattelsen af denne hans Virksomhed, idet Stykket paa samme Maade som Legenden — ja i en vis Henseende endnu mere exklusivt, idet det nemlig slet ikke omtaler Kampene mod Slaverne — væsentlig karakteriserer den gjennem Skildringen af hans Fortjenester af Landets indre Sikkerhed og Retsplejens Haandhævelse, hvorved da ogsaa Historien om den højtstaaende Ugjerningsmand, som Knud lod henrette, spiller en Rolle. Endelig er Overensstemmelsen med Legenden overordentlig stærkt fremtrædende i den Del af Stykket, som skildrer Knuds senere Skjæbne; thi ikke blot er selve Begivenhedsrækken her som hist væsentlig den samme — og derved er da igjen Hovedpersonens

passive Holdning ligeoverfor den egentlige Handling betinget —, men Skildringen har i det Enkelte, ganske som i Legenden, en Fylde og Udførlighed, der stikker paafaldende af mod den Maade, hvorpaa de tidligere Afsnit af Knuds Liv ere affærdigede.

Efter hvad der her er paavist, vil det næppe falde Nogen ind, at denne saa stærkt udtalte Lighed mellem Legendens og Skuespillets almindeligere Træk skulde kunne forklares paa anden Maade end ved at antage, at Forfatteren af Stykket — med en fuldstændig Miskjendelse af den dramatiske Poesis Fordringer — virkelig har taget Legendens Fremstilling til Hovedmønster for sin egen Behandling af Stoffet. For at der imidlertid ikke skal blive mindste Tvivl tilbage med Hensyn til dette Punkt, eller for at man ikke skal tro, at Stykkets Udseende kunde være blevet det samme, selv om det ikke var den nysomtalte Kilde, men andre Kilder, som Forfatteren nærmest havde fulgt, skal jeg exempelvis sammenstille Legenden med en anden af de Beretninger om Knud Lavards Liv, som ere os levnede. Det vil først paa denne Maade blive Læseren fuldkommen klart, hvor højst ejendommelig dens Fremstilling virkelig er, men med det Samme vil det da ogsaa være godtgjort, saavidt som Sligt overhovedet er muligt, at den paafaldende Overensstemmelse med denne Fremstilling, som Stykket heltigjennem udviser, ikke kan være et Spil af Tilfældet, men er Resultatet af en bevidst og vidtgaaende Efterligning. Tager man da i dette Øjemed f. Ex. Saxo for sig — og jeg vælger med Forsæt Saxo, fordi han af alle de andre Kilder til Knuds Historie er den, der har *mest tilfælles* med Legenden[15] —

[15]) Det i den saakaldte *Sjællandske Krønike* (Incerti auctoris chronica Danorum & præcipue Sialandiæ, ed. *Arnas Magnæus*. Lipsiæ, 1695, 8; *Scriptores rer. Danicar.* T. 2. pag. 602—14) under A. 1130 meddelte Afrids af Knuds Liv staar ganske vist Legenden endnu nærmere, forsaavidt som det er et, ofte endog ordret, Uddrag af den ovenfor omtalte Hoved- eller Stamlegende. Netop denne Omstændighed gjor imidlertid, at det ikke kan betragtes som nogen egentlig ny Kilde. Det staar i alle Henseender, og ogsaa i Henseende til Spørgsmaalet om den Betydning, det kan have haft for vort Skuespil, ganske paa lige Fod med en enkelt af de *afledede* Legender; det Nærmere herom se S. XXXI.

da opdager man strax den Hovedforskjel mellem begges Fremstilling, som følger af, at medens Legenden ved Valget og Anordningen af sit Stof bestandig har Martyren og det specielt kirkelige Formaal for Øje, kjender Saxo intet andet Formaal for sin Skildring end ganske i Almindelighed at sætte en af de navnkundigste danske Mænds Levnetsløb i et fra alle Sider saa klart Lys, som de bevarede Efterretninger overhovedet tillade det. Saxo har derfor en hel Mængde Kjendsgjerninger, som Legenden slet ikke véd Noget om, og, som man kunde formode, henhører en stor Del af disse til den krigeriske og politiske Side af Knuds Virksomhed. Næsten Alt, hvad der saaledes her fortælles om Knuds gjentagne Kampe mod Slaverne, om hans Udsoning med Prinds Henrik og hans Udnævnelse til Slavernes Overhoved, om hans Gave til Kejser Lothar, om det Forlig, som han stiftede mellem sine Brødre, Harald og Erik, om hvorledes han skaffede Kong Vartislavs løs af hans Fangenskab, om hvorledes han overværede Mogens's Bryllup, om hans Tog til Østerleden m. M., er Noget, der er Saxo ejendommeligt ligeoverfor Legenden, idet nemlig denne enten aldeles Intet melder om hine Tildragelser eller i alt Fald, saaledes som Tilfældet er med Kampene mod Slaverne, kun omtaler dem ganske i Forbigaaende. I Beretningen om det senere Afsnit af Knuds Liv stemme begge Fremstillinger vistnok mere overens, men det maa dog bemærkes, at medens denne Beretning i Legenden, ogsaa ligefrem ved sit Omfang, giver sig tilkjende som Skildringens egentlige Hovedparti, indtager den hos Saxo, hvor saa Meget er medtaget, som ikke hører derindunder, en forholdsvis langt mere underordnet Plads. Endelig kan det mærkes med Hensyn til et Par ganske enkelte Punkter, at Knuds Samtale med Margrete, der i Legenden omtales før hans Overtagelse af Posten som Befalingsmand i Sønderjylland, af Saxo først nævnes, efterat hans Bedrifter her ere fortalte; at Historien om den fornemme Røver, der i Legenden hører med til Skildringen af Knuds Virksomhed paa det anførte Sted, af Saxo henlægges til Tiden, før Knud kom derover; samt at Saxo, hos hvem overhovedet den hele Fortælling om Knud Lavard kun udgjør en Del af en almindelig Danmarks-

Historie, ikke som Legenden bringer hin i næsten umiddelbar Forbindelse med Fortællingen om Erik Ejegods Pilegrimsfærd og Haralds Regentskab, men først giver en Række detaillerede Efterretninger tilbedste om Kongevalget efter Eriks Død, om Niels's Giftermaal og om hans Børn, om hans Tog mod Slaverne o. s. v.

At der nu iøvrigt ved Siden af den ovenfor paapegede store Overensstemmelse mellem Stykkets og Legendens almindeligere Træk ogsaa lader sig eftervise en og anden Uoverensstemmelse, er Noget, som forstaar sig af sig selv; det kunde næppe være undgaaet, selv om Forfatteren af Stykket med Flid havde lagt an derpaa, hvad han naturligvis ikke har. Imidlertid ere disse Uoverensstemmelser hverken mange eller betydelige. De synes mindre at hidrøre fra en Benyttelse af andre Kilder end Legenden, end at være fremkaldte ved den Nødvendighed, som det var for Stykket at individualisere sin Fremstilling, og de vise sig da væsentlig derved, at hvor Legenden blot ganske i Almindelighed antyder en Begivenhed eller Begivenhedsrække uden at give nærmere Oplysning om dens mere detaillerede Forløb, griber Stykket den Udvej enten helt at forbigaa den eller at opløse den saavidt i enkelte Træk, at den kan blive nogenlunde anskuelig for Tilskuernes Fantasi. Som et Exempel paa det Første skal jeg nævne, at vor Ludus aldeles ikke omtaler Knuds Kampe mod Slaverne. Af Exempler paa det Sidste lod der sig — især naar man dertil vilde regne de Tilfælde, i hvilke Dramatiseringen har bevirket Skabelsen af helt nye, for Legenden ubekjendte Figurer — anføre flere. Her skal jeg kun nævne det mest øjnefaldende af dem alle, nemlig den temmelig vidtløftige Skildring af Harald Kesias's Regentskab og Afsættelse. Kjærnen af denne Skildring er indeholdt i Legendens Ord: Ut mors regis (sc: Erici) Danis innotuit, *de regni regimine Haraldum, qui eos in multis offenderat, dejicientes*, fratrem regis Nicholaum in regem constituunt. Den videre Udførelse tilhører derimod uden Tvivl Stykkets Forfatter. Der er saa meget mere Grund til at udhæve dette, da den Brede, hvormed Saxo, som ovenfor antydet, omtaler de Begivenheder, som følge nærmest efter Haralds Regentskab, let kunde lade formode, at han havde været ligesaa omstændelig i selve Skildringen af Re-

gentskabet, og at han derved paa dette Punkt kom til at staa Stykket nærmere, end Legenden gjør det. Dette er imidlertid ikke Tilfældet; thi ikke blot fatter ogsaa Saxo sig meget kort med Hensyn til Haralds midlertidige Styrelse af Landet, men han fortæller dens Udgang paa en helt anden Maade end baade Legenden og Stykket, idet det nemlig ikke hos ham siges, at Haralds Misgjerninger havde til Følge, at man afsatte ham, men blot, at man, da Tiden til Kongevalget kom, ikke vilde stemme paa ham.

Den foregaaende Undersøgelse har kun taget Hensyn til de mere fremtrædende Træk i vort Skuespils Fysiognomi. Efter hvad man har set om den betydelige Indflydelse, som Legenden har udøvet i Henseende til disse, vil imidlertid den Tanke vist allerede have paatrængt sig Læseren, at hin Kilde ogsaa paa mangehaande Maader maa have indvirket bestemmende paa Fremstillingens Detail, det vil sige, paa Karakteren af de enkelte Smaatræk i Udmalingen. Det er da heller ikke vanskeligt at bevise, at det virkelig forholder sig saaledes; thi for ikke at tale om, at Legenden og Stykket stemme overens for de af disse Træks Vedkommende, som overhovedet tilhøre alle Behandlinger af Knud Lavards Historie, have de en hel Række tilfælles, som enten slet ikke gjenfindes andetsteds, eller som i alt Fald kun forekomme ganske enkeltvis i Kilder, der i alle andre Henseender afvige fra dem. Jeg skal give en Fortegnelse over de mærkeligste af de herhen hørende Tilfælde, og for at Læseren saa meget bedre skal kunne vurdere Betydningen af den saaledes paaviste Overensstemmelse, skal jeg — i Analogi med, hvad ovenfor er sket — tillige anføre den Maade, hvorpaa Saxo i ethvert enkelt af de udhævede Tilfælde forholder sig.

Legenden og Stykket.	Saxo.
Knuds Formand i Posten som Befalingsmand i Sønderjylland betegnes som dux (resp. med Tilføjelsen: de Slesvig og Slesvigensis).	Han betegnes som Slesvicensis præfecturæ vir.
Hans Post blev ledig paa Grund af hans Død.	Den blev ledig som en Følge af hans Afsættelse.

Den højtstaaende Mand, som drev Røveri i Sønderjylland, angives at være en Frænde af Knud, og han lider Døden i Galgen efter Knuds Befaling.	Det siges hverken nærmere, hvem han var, eller om han overhovedet blev straffet.
Anklagen mod Knud antydes at udgaa fra Mogens.	Den udgaar fra Henrik Skatelar.
Mogens bar paa sit Had til Knud i 9 Aar, før det brød aabenlyst frem.	Der findes Intet, som ligner en saadan Tidsangivelse.
Knuds Sammenkomst med Kongen i Anledning af Anklagen finder Sted i Ribe.	Det siges ganske i Almindelighed, at Knud indstævnes denunciata concione.
Den ene af de Sammensvorne, Ubbe, betegnes som comes[16] (i Stykket: Greve).	Han betegnes som præfectus.
Den af de Sammensvorne, som trækker sig tilbage, kaldes Haquinus Skaniensis (i Stykket: Hage Skaaning).	Han kaldes Haquinus Jutus.
Knud advares mundtlig af sin Hustru før Sammenkomsten i Roeskilde.	Han advares skriftlig.
Mogens tager allerede nogen Tid før Udførelsen af Mordet det Løfte af Knud, at denne vil mødes med ham paa et afsides liggende Sted for at høre en Hemmelighed, som han agter at betro ham.	Først efterat Alt er beredt, sender Mogens Bud til Knud fra selve Stedet, hvor Mordet skal gaa for sig, at han ønsker at tale med ham uden Vidner.
Fra Roeskilde drager Knud til Balstorp.	Der meldes Intet om denne Rejse.
Mogens's Sendebud til Knud omtales som en dansk Mand,	Sendebudet er en tydsk Sanger og Visen, som han

16) Saaledes ogsaa i et Dokument hos Thorkelin, Diplomatar. Arna-Magn. T. I, pag. 3.

og den Vise, som han synger for at advare Knud, som en dansk Vise[17].	synger, er tydsk (det er Visen om Grimhilds Svig).
Knud drager ubevæbnet til Mødet med Mogens.	Skjønt nødtvungen, tager han dog Vaaben med.
Mordet foregaar ikke der, hvor Knud først træffer Mogens, men et Stykke inde i Skoven.	Det foregaar paa selve Stedet, hvor de først træffe sammen.

Endelig kan anføres som Noget af det, der giver den allertydeligste Forestilling om, hvor nær Skuespillet slutter sig til Legenden, at der foreligger en ikke ganske ringe Mængde af Tilfælde, i hvilke det bruger Udtryk, som ere en mere eller mindre nøjagtig Gjengivelse af selve Legendens Ordlyd. De mest iøjnefaldende af disse Tilfælde ville blive fremhævede i Anmærkningerne under den egentlige Text. Man vil saaledes i det Hele se, at Overensstemmelsen mellem Stykket og Legenden næppe er mindre for Detaillens end for de større Træks Vedkommende. Hvad angaar de Uoverensstemmelser, som naturligvis ogsaa her lade sig eftervise, da gjælder væsentlig det Samme om dem som om de tidligere omtalte, idet de mindre synes at hidrøre fra, at Stykkets Forfatter har hentet Enkeltheder i Udmalingen fra andre Kilder end Legenden, end derfra, at han af og til paa egen Haand har modificeret de i Legenden forefundne Angivelser noget, og dette da navnlig, naar han derved troede paa en eller anden Maade at fremme sit Arbejdes Tarv. Adskilligt af det paa denne Maade Læmpede staar dog, selv saaledes, ikke sjeldent Legendens Beretning nærmere end nogen anden Kildes. Dette gjælder f. Ex., naar Raadsherrerne i Stykket paa Folkets Vegne tilbyde Erik Ejegod at løse ham med »Sølv og Guld« fra hans Pilegrimsløfte. Legenden har her den Angivelse, at Folket tilbyder at løse Kongen med en Trediedel af dets Ejendom, exceptis tamen terris et animalibus, medens Saxo

[17]) Legenden er vel ikke fuldt saa tydelig i dette Punkt, som Stykket; men da den ganske i Almindelighed betegner Budet som nuncius og puer og heller ikke siger noget Særligt om, paa hvad Sprog Visen er, maatte det i alt Fald ligge nærmest for Stykkets Forfatter at antage, at den betragtede begge som danske.

lader Folket tilbyde Kongen en Trediedel af dets hele Ejendom (rei familiaris). Eller naar Elifs Post, der i Stykket overdrages Knud paa hans Fosterfaders Bøn, i Legenden overdrages ham paa hans egen Bøn, medens Saxo fortæller, at Knud kjøbte den af Kongen for en Sum Penge. Som Modifikationer af Legendens Beretning opfatter jeg ogsaa de Tilfælde, i hvilke Stykket ganske udelader Træk, som forefindes i hin Kilde. Af saadanne Udeladelser lader der sig eftervise adskillige, og en af dem er endog ikke uden Betydning for Stykkets hele kunstneriske Karakter. Jeg sigter herved til, at vor Ludus konstant forbigaar Alt. hvad der i Legenden træder frem med et særlig subjektivt Anstrøg, saaledes de hyppigt tilbagevendende Lovtaler over Knuds Dyder og gode Egenskaber og de dermed forbundne Henvisninger til hans Helgendom. Kun ganske undtagelsesvis indtræffer det Tilfælde, at Stykket har et Træk, som ikke forekommer i Legenden, men som derimod gjenfindes i en af de andre Beretninger om Knud Lavards Liv, og dog var det nærmest denne Slags Tilfælde, der skulde kunne bevise, at Stykket virkelig ogsaa havde benyttet andre Kilder. Det eneste Exempel, jeg i Grunden véd at anføre af denne Art, er, at det baade i Stykket og hos Saxo fortællès, hvorledes Mogens, da en af de Sammensvorne trækker sig tilbage, tager det Løfte af ham, at han ikke vil forraade de Andre, medens derimod Legenden ikke melder noget om en saadan Forpligtelse. Om nu iøvrigt denne enkeltstaaende Kjendsgjerning kan betragtes som et sikkert Bevis paa, at Saxo ogsaa er en af vort Skuespils Kilder, turde vistnok ansees for tvivlsomt. Det nævnte Træk er ikke af anden Art, end at det meget vel lod sig tænke, at Stykkets Forfatter kunde være faldet paa det af sig selv, og af det alene at slutte sig til en Benyttelse af Saxo synes saa meget mere misligt, da Stykket ellers i alle andre Punkter, hvor Saxo har noget Ejendommeligt, afviger fra ham. Paa den anden Side tør jeg naturligvis ikke med Bestemthed paastaa, at Saxo ikke i hint enkelte Tilfælde kan have været benyttet, og ligesaalidt tør jeg da benægte, baade at Stykket kan have laant endnu flere Træk af Saxo, og at det foruden Legenden og Saxo endnu kan have haft

adskillige andre Kilder. Jeg skal i saa Henseende blot henvise til de ikke faa Tilfælde, i hvilke Stykket har Træk tilfælles med Legenden, som ogsaa lade sig eftervise i andre Beretninger om Knud Lavards Liv, enten de nu forekomme i dem alle paa én Gang eller kun i en enkelt af dem, hos Saxo, Svend Aagesen, Helmold, i Knytlingasaga o. s. v. Thi skjønt det vistnok maa gjælde som almindelig Regel, at Stykket har taget disse almindeligere Træk fra den Kilde, med hvilken det ogsaa stemmer overens i de fleste af dens Ejendommeligheder, er det dog umuligt at afgjøre, om ikke et og andet af dem ved en Hændelse netop er hentet fra en af hine andre Beretninger. Det er den samme Vanskelighed, som møder overalt, hvor det gjælder at paavise et Arbejdes Kilder og især da et digterisk Arbejdes, hvis Forfatter i Virkeligheden ikke har været bundet af noget andet Hensyn end sit eget øjeblikkelige Tykke. Imidlertid, selv om ogsaa en saadan Vanskelighed er tilstede, maa man dog heller ikke tillægge den større Betydning, end den virkelig har. Det er kun med Hensyn til det rent Underordnede, at den kan gjøre os usikkre. Med Hensyn til Hovedsagen kan der efter det, der er udviklet i det Foregaaende, næppe være den ringeste Tvivl tilbage. Thi saa Meget maa vistnok Enhver have overbevist sig om, at om ogsaa vort Skuespil virkelig har haft andre Kilder end Legenden, er denne dog den eneste, der er benyttet efter en større Maalestok og paa saadan Maade, at Stykkets kunstneriske Udarbejdelse i væsentlig Grad er bleven paavirket deraf.

Efterat dette Punkt saaledes er berigtiget, fremstiller der sig 2 Spørgsmaal til Besvarelse. Det ene er det, hvad der nu egentlig maa forstaaes ved Legenden. Overalt, hvor jeg i det Foregaaende har brugt dette Udtryk ganske i Almindelighed, har jeg, som allerede tidligere antydet, nærmest haft selve Stamlegenden for Øje som den, der i sig alene repræsenterer alle Legendernes Ejendommelighed tilsammen, men det behøvede just ikke dermed at være givet, at det netop var denne bestemte Legende, som udgjorde Stykkets egentlige Kilde. Det lod sig maaske tænke, at vedkommende Forfatter til sit Øjemed kunde have nøjets med en enkelt af de afledede Legender, eller i alt Fald, at han kunde have haft saa mange

af disse til sin Raadighed, at han, ved at kombinere dem med hverandre, blev istand til af dem at uddrage den hele Sum af Træk, som Stykket vitterlig har laant fra hin Kant. At en saadan Tanke kunde opstaa hos En og Anden, var, som sagt, ikke umuligt. Saasnart man imidlertid ser lidt nærmere paa Sagen, bliver der ikke den fjerneste Tvivl tilbage om, at det virkelig er Stamlegenden selv, som er Stykkets egentlige Kilde. De afledede Legender ere alle af forholdsvis ringe Omfang, og ingen af dem indeholder, enkeltvis betragtet, mere end en Brøkdel af de Træk, som overhovedet ere fælles for Legenderne og Stykket. Hvad det angaar, at Forfatteren paa én Gang skulde have kunnet disponere over et større Antal af disse afledede Legender, da behøver man blot at erindre, at de allerfleste af dem paa den Tid, hvorom der her er Tale, kun vare til i Haandskrift, for at indse det Uholdbare i en saadan Antagelse. Men det egentlig afgjørende Bevis er dog dette. Foruden Alt det, som Stamlegenden har fælles med de afledede Legender, indeholder den endnu nogle enkelte Træk, som alene tilhøre den selv og ikke findes i nogen af disse, og endnu mindre da i nogensomhelst anden Kilde til Knud Lavards Historie. Herhen hører f. Ex., at den ene af de Sammensvorne kaldes Hagen Skaaning, og at Balstorp nævnes som det Sted, hvorhen Knud begav sig efter Sammenkomsten med Kongen i Roeskilde. Men nu gjenfinder man netop disse samme 2 Træk i vort Skuespil (se ovenfor S. XXVII), og da hermed en Benyttelse af Stamlegenden én Gang for alle er bevist, ere vi berettigede til at slutte, at ogsaa Stykkets øvrige Indhold, forsaavidt det overhovedet stemmer overens med Legenderne, er taget fra selve Stamlegenden.

Det andet Spørgsmaal kunde omtrent formuleres saaledes: Kan det antages, at Stykket har benyttet Legenden paa første Haand, eller er det ikke snarere sandsynligt, at det fra denne Kilde hentede Stof oprindelig er blevet bearbejdet i et virkeligt Helgendrama, som da igjen først ved en senere Omdannelse har modtaget den Form, hvorunder vort Skuespil fremtræder. Hvad der naturlig fremkalder dette Spørgsmaal, er den Omstændighed, at medens Stykket i næsten Alt, hvad der henhører til den mere detaillerede Udarbejdelse, det vil sige,

i den enkelte Repliks Aand og Tone, i dens Bygning og i dens Sprogform, har Karakteren af en Poesi, der i alle Tilfælde ikke er ældre end det 16. Aarhundrede, viser det ved sin ualmindelig naive mysterieagtige Komposition og derved, at det væsentlig har øst sit Indhold af samme rent kirkelige Kilde, som i Almindelighed afgav Stoffet til Helgendramerne, næppe mindre bestemt tilbage til Middelalderen og til Helgendramaet. At besvare Spørgsmaalet med fuldkommen Sikkerhed for at have truffet det Rette er vistnok umuligt. Saa meget kan man dog sige, at det baade i og for sig vilde være ganske rimeligt, om en saa anset Helgen som Knud Lavards Liv og Død var bleven gjort til Gjenstand for et virkeligt Helgendramas Fremstilling, og at det vilde stemme fortræffeligt med det Indtryk, som Stykket i sin nuværende Skikkelse gjør, om det turde ansees for en senere Omarbejdelse af et saadant ældre Skuespil. Iøvrigt vil man let indse, at hvilken Interesse der ellers knytter sig til Afgjørelsen af hint Spørgsmaal, er det for saavidt uden egentlig praktisk Betydning for vort Forhold til Stykket, som vi i vor Bedømmelse af dettes Fortrin og Mangler ere berettigede til, uden Hensyn til dets mulige Forhistorie, at betragte det som det adækvate Udtryk for én eneste Forfatters kunstneriske Bevidsthed, hans nemlig, fra hvis Haand det foreligger i sin nuværende Form. Selv om der virkelig er Partier af Behandlingen, der ikke tilhøre denne Forfatter saa umiddelbart, som det under alle Omstændigheder maa antages at være Tilfældet baade med den finere Udarbejdelse og med selve den Tanke at skildre Knud Lavard som blot historisk Person; selv om vi i Kompositionen — for at nævne det, som jeg nærmest har for Øje — virkelig maa se en Levning af et Middelalders-Drama, som behandlede det samme Æmne, har den senere Forfatter eller Bearbejder ved at beholde denne Komposition lyst den i Kuld og Kjøn, og det kunstneriske Ansvar for dens mulige Mangler paahviler ham lige saa fuldt, som om den helt og holdent var hans eget Værk.

Det staar tilbage at undersøge, dels hvem denne Forfatter kan have været, dels til hvilken Tid Stykket maa antages at være udarbejdet. I begge Henseender ere vi væsentlig

overladte til Gisninger; dog synes vi, navnlig hvad det sidste Punkt angaar, at kunne komme Sandheden temmelig nær. Vi begynde med at betragte det Haandskrift, i hvilket Stykket er opbevaret. Dette Haandskrift, som tilhører det store kongelige Bibliothek (det er Nr. 1409, 4to, i den Thott'ske Samling), er et Blandingsbind og indeholder følgende enkelte Stykker: 1) En Afskrift af Frederik 2.s Fundats for Sorø Skole, givet paa Kjøbenhavns Slot den 31. Maj 1586. 2) »En bog om alle konger, dronninger, hertuger, ridder, riddersker, riddermensmendt, fruer, iomfruer, bisper och abbeder, som ligger begraffuet vdi thisze trenne klosters kircker: Ringstedt, Soer oc Anderschoff. Vddraget aff Latinen paa Danske den 13. dag Aprilis aar epther Christi fødsel 1574. Skenckendis Bennth Gregerssenn, abbet vdi Rinngstedt kloster, til en føge skenck och tienistactighed... Wilhelmus Erasmi Horsnetianus.« 3) Vort Skuespil. 4) »Register paa the herrer, førster och førstinder och andre naffnkundige personer, som ligger begraffne y Ringsted, Sore och Antuorskouff.« 5) »Then Tyrckiiske keiissers vndsiigellssiis breff, huilckett handtt haffuer wiidtt sine legatther och gessantther then Rommerske keiisse[r] hoffmodeliig och foracteliig thill schriiffuitt anno epther Iesu Chr[i]stj fødttzells tiidtt 1579«. 6) Brudstykke af en Danmarkskrønike, som gaar fra Valdemar Atterdag til Frederik 1.s Død. — Betragter man nu igjen disse Haandskriftets enkelte Dele lidt nærmere, finder man for det Første, at Frederik 2.s Fundats ikke oprindelig har hørt til Haandskriftet, men er et senere tilsat Stykke. Den har derfor heller ingen Betydning for den nærværende Undersøgelse. Det oprindelige Haandskrift begyndte med Villum Rasmussen's Fortegnelse over Begravelserne i Ringsted, Sorø og Antvorskov, og da dette Arbejde — der dog væsentlig kun er en Oversættelse af »Tabula Ringstadiensis« og nogle andre Indskrifttavler af lignende Art — foreligger i Villum Rasmussen's egenhændige Redaktion, have vi i den Datum, det bærer, et fast Udgangspunkt for Bestemmelsen af det hele Haandskrifts Alder. Hvad Villum Rasmussen var, sees af den til Bent Gregersen stilede Fortale, der ender saaledes: »Datum Ringstadiæ 13. Aprilis 1574. Wilhelmus Erasmides Horsnetianus, primus colla-

borator scholæ huius Ring:[stadiensis]«, og af den samme Fortale, som ogsaa af den Omstændighed, at Stilen i en Del af Arbejdet meget omhyggeligt er gjennemset og rettet af en anden Mand end Forfatteren, fremgaar det, at dette Arbejde har været bestemt til at trykkes. Umiddelbart efter Fortegnelsen følger saa vort Skuespil, og ogsaa dette er, hvad man ikke et Øjeblik kan være i Tvivl om, skrevet med Villum Rasmussens Haand. Det næste Stykke i Haandskriftet er egentlig kun en Omredaktion af en Del af Villum Rasmussen's Arbejde, men skrevet med en anden Haand, der dog endnu sikkert tilhører det 16. Aarhundrede. De 2 sidste Stykker, der igjen begge hidrøre fra forskjellige Hænder — som det synes, fra de første Aartier i det 17. Aarhundrede — vedkomme os ikke videre her. Resultatet af denne foreløbige Undersøgelse bliver altsaa det, at den Opskrift, hvori Stykket foreligger, tilhører Tiden mellem 1574 og Aarhundredets Udgang, og denne Tid betegner altsaa med det Samme den yderste Grændse nedadtil for Stykkets Affattelse. Maaske vil En og Anden mene at kunne drage endnu én Slutning af de opstillede Præmisser, nemlig den, at da vort Skuespil er skrevet med Villum Rasmussen's Haand og følger umiddelbart efter et Arbejde, der vitterlig er af ham, har ogsaa det Villum Rasmussen til Forfatter. En saadan Slutning vilde dog utvivlsomt være fuldstændig urigtig. Stykket er ganske vist ikke saa lidt ældre end 1574, og Villum Rasmussen har rimeligvis kun afskrevet det, fordi han, efter at have opgivet Tanken om at lade sit Arbejde trykke, er vedblevet at samle videre i samme Retning som før og derved er stødt paa dette Skuespil, som paa en Maade kunde betragtes som et Supplement til hans Optegnelser om Begravelserne i Ringsted. At han ikke selv kan være Forfatteren, fremgaar, som det synes mig, med uimodsigelig Vished af følgende Kriterier: 1) Har han ikke sat sit Navn paa Stykket. Men i Skriftet om Begravelserne i Ringsted o. s. v. har han ikke blot nævnt sig 2 Gange, men har endog med største Omhyggelighed angivet baade Stedet, hvor, og Tiden, da det blev til, og derved lagt en saa øjensynlig Forfatterglæde for Dagen, at man kan antage, at denne ikke vilde have ladt sig uden

Vidnesbyrd, hvis han ogsaa havde skrevet Skuespillet, der under alle Omstændigheder er et langt mere originalt Arbejde end hint andet. 2) Ere de latinske Sceneanvisninger i Stykket affattede paa en Maade, der røber Uvidenhed om Sprogets første Grunde, medens derimod den temmelig lange og ligeledes latinske Fortale til Villum Rasmussen's Arbejde er skrevet i et i det Hele upaaklageligt, ja endog ret flydende Sprog. 3) Indeholder Stykket adskillige Fejlskrifter af en saadan Art, som den virkelige Forfatter aldrig kunde have gjort sig skyldig i. Som et aldeles afgjørende Exempel i saa Henseende skal jeg anføre, at Navnet Ubbe, første Gang det forekommer (nemlig V. 695), er skrevet Rebbe, en Fejlskrift, der kun kan hidrøre fra en Fejllæsning af en Afskriver, der ikke i Forvejen kjendte de optrædende Personers Navne. Et andet Exempel er considerans for confederans i Overskriften til V. 695 flg. (Ogsaa nogle af de falske Rim synes aabenbart at maatte skrives paa en Afskrivers Regning, saaledes V. 771, 1035 o. s. v.). 4) Har Forfatteren umiskjendeligt været en Tilhænger af den katholske Tro, hvad en Første-Hører ved Ringsted Skole i Aaret 1574 ikke vel kan antages at have været. Dette, at Forfatteren har været Katholik, fremgaar igjen af følgende Betragtning. Det maa i og for sig ansees for højst usandsynligt, at det i den Tid, om hvilken her overhovedet kan være Tale, skulde være faldet nogen Lutheraner ind at gjøre en Mand som Knud Lavard, der i Aarhundreder havde været dyrket som Helgen, og hvis Navn derfor let kunde kalde betænkelige papistiske Minder tillive, til Hovedfiguren i et Skuespil, som var bestemt til at opføres for et talrigt og blandet Publikum. Men selv om dette dog virkelig lod sig tænke, er der én Ting, der maa betegnes som en ligefrem Umulighed, nemlig at en Lutheraner skulde kunne vælge en saadan Mand til sin Helt uden at benytte den Lejlighed, som — efter Datidens Forhold — baade den egentlige Text, og endnu mere Prologen og Epilogen tilbød ham, til ved bestemte Udtalelser om sit religiøse Standpunkt at sikkre sig imod, at Æmnets Natur kom til at kaste nogen mistænkelig Skygge tilbage paa ham selv. Nu findes der imidlertid ikke blot ikke i hele Stykket — Prolog

og Epilog medregnede — en eneste Udtalelse i luthersk Aand, men overalt, hvor der overhovedet kommer noget af religiøs Karakter tilsyne, har dette en aldeles afgjort katholsk Farve, og selv om man kan indrømme, at de herhen hørende Træk, hvad selve det *Faktiske* angaar, tildels have historisk Hjemmel — hvad der iøvrigt næppe vilde have beroliget en Lutheraners Samvittighed, som det da heller ikke gjælder om *alle* hine Træk, saaledes ikke om det, at Knud ved Gjæstebudet i Roeskilde drikker St. Gjertruds Skaal —, er der i den Maade, hvorpaa Kjendsgjerningerne ere gjengivne, en umiskjendelig Varme og Inderlighed — jeg skal navnlig henvise til Knuds Yttringer i Anledning af Mogens's foregivne Pilegrimsrejse, V. 932-43 —, der kun lader sig forklare ved at antage, at det er Forfatterens personlige Sympathier, der her skinne igjennem.

Med Beviset for, at Villum Rasmussen ikke kan have skrevet Stykket, falder selvfølgelig enhver Slutning med Hensyn til dettes Alder, som alene var bygget paa Skrifttrækkenes Udseende, til Jorden, uden netop for saavidt, at det ad denne Vej er godtgjort, at Stykket ikke er *yngre* end det 16. Aarhundrede. Hvad der ellers kan vides om Sagen, maa Altsammen udbringes igjennem Betragtningen af Textens indre Beskaffenhed. Og her maa jeg da for det Første minde om min ovenfor (S. XXXII) fremsatte Paastand, hvis Rigtighed jeg ikke venter at se bestridt af Nogen, at Stykket i næsten Alt, hvad der henhører til den mere detaillerede Udarbejdelse, har Karakteren af en Poesi, som, om den ikke er yngre end det 16. Aarhundrede, paa den anden Side heller ikke kan tilhøre nogen Tid, som ligger forud for dette. Herved er da allerede det Spørgsmaal, som for Øjeblikket beskjæftiger os, ført tilbage til en nogenlunde overskuelig Form, og det gjælder nu kun at faa at vide, til hvilken enkelt Del af det nævnte Aarhundrede Stykkets Affattelse rettest maa hensættes. Et sikkert Kriterium i saa Henseende tror jeg at finde i nogle Vers i Prologen og Epilogen, i hvilke Forfatteren klager over Verdens Ondskab og Menneskenes Uretfærdighed. Ganske almindelig taget er dette nu vistnok et Æmne, som man i det 16. og 17. Aarhundrede

finder varieret overalt og paa meget forskjellig Maade. Imidlertid er der Noget i vor Forfatters Klage, som gjør, at man ikke udenvidere kan sætte den i Klasse med dem, som man ellers støder paa, og hvis fælles Særkjende det er, at de savne al nærmere Anledning. Udtryk som disse: »Hvo nu vil fare med Ret og Skjel, han jages af Land eller slaaes ihjel, dette maa vi Alle prøve« (V. 13—15); eller: »Alle hverandre vil svige; . . . Faderen sparer ej sin egen Søn, . . . ej Moderen Dotter, som ikke kan skjønn'« (V. 1210 flg.) o. fl. have en saa umiskjendelig individuel Farve, at de maa antages at sigte til bestemte historiske Kjendsgjerninger, og naar man da spørger sig selv, hvilke disse kunne være, synes Svaret — navnlig naar man erindrer, at det er en Katholik, der bruger hine Udtryk — kun at kunne blive, at der her er Tale om den Forstyrrelse af alle Forhold og om de blodige og stormfulde Optrin, som dels gik umiddelbart forud for Reformationen, dels endnu fortsattes i nogen Tid efter dens Gjennemførelse. Saaledes mener jeg da virkelig, at vort Skuespil er skrevet i Perioden omkring 1536. Om man snarest skal tænke paa Tiden før eller efter dette Aar, turde være vanskeligere at afgjøre. Jeg for min Del er dog mest tilbøjelig til at antage, at Stykket er skrevet *efter* 1536, og som en vægtig Grund for denne min Mening tror jeg at kunne anføre, hvad jeg iøvrigt allerede gjentagne Gange i det Foregaaende har fremhævet, at der i hele Stykket ikke findes nogensomhelst mere direkte Hentydning til Knud Lavards Helgendom. Det vilde i Virkeligheden være saa godt som utænkeligt, at en Katholik — selv om han iøvrigt nok saa meget var bestemt paa at tage Æmnet rent objektivt og historisk — skulde kunne skrive et Skuespil om Knud Lavard *før* Reformationen, det vil sige, paa en Tid, da Knudsdyrkelsen endnu stod ved Magt, uden idetmindste i Prologen eller Epilogen at bringe hint Forhold under Omtale. Naar han derimod først skrev *efter* Reformationens Indførelse, ja da er Sagen saare naturlig. Thi rigtignok lærer Betragtningen af det 16. Aarhundredes Literatur i Almindelighed, at endnu i ikke saa ganske kort Tid efter hin Begivenhed fik Mangt og Meget af endog stærkt udpræget papistisk Farve Lov til

at passere — og dette er da ogsaa den eneste Maade, hvorpaa overhovedet Tilstedeværelsen af de ovenfor omtalte katholske Elementer i vort Skuespil lader sig forklare —; men Helgendyrkelsen frembød i sin inderlige Sammenvoxning med Folkets hele religiøse Bevidsthed en saa farlig Anstødssten for den nye Læres rene Tilegnelse, at der maaske var faa Punkter i Katholicismen, paa hvilke Reformatorerne mere uafbrudt havde Opmærksomheden henvendt, og med Hensyn til dette Punkt kunde visselig ingen Forfatter gjøre Regning paa synderlig Eftergivenhed, særlig naar Talen var om en Helgen af en saadan Popularitet og Anseelse som Knud Lavard.

Hvad Forfatterens personlige Vilkaar angaar, vide vi allerede af det Foregaaende, at han var Katholik; ja naar man ser hen til, at den Kilde, som han fortrinsvis benyttede ved Stykkets Udarbejdelse, var af rent kirkelig Natur — eller, hvis man er tilbøjelig til kun at betragte ham som den senere Bearbejder af et i Forvejen existerende Skuespil, at dette da ogsaa efter al Rimelighed har staaet i temmelig nært Forhold til Kirken —, turde det maaske ikke være saa ganske usandsynligt, at han endog tidligere har været katholsk Gejstlig. At prøve paa at udfinde hans Navn vilde vistnok, i alt Fald for Øjeblikket, være spildt Møje. For det Tilfælde dog, at Nogen alligevel skulde forsøge derpaa, er der én Omstændighed, som muligvis kunde give nogen Vejledning, nemlig at han aabenbart enten har haft hjemme i eller dog paa en eller anden Maade været knyttet til **Ringsted**. Alt i Stykket viser hen til denne By. For det Første er nemlig den Legende, som jeg har betegnet som Stykkets fornemste Kilde, utvivlsomt den samme, som benyttedes ved Tjenesten i St. Bendt's Kirke i Ringsted, hvor Knud Lavard laa begravet. Baade dens Størrelse og det, at alle de andre Legender kun ere Uddrag af den, tyder herpaa. Dernæst hidrører den Afskrift af Stykket, hvori dette foreligger, fra en Ringstedbeboer, Villum Rasmussen. Endelig kan det nævnes, at Stykkets Titel, saaledes som den findes optegnet i Haandskriftet paa et selvstændigt Blad foran den egentlige Text, paa nogle faa, tildels ved Sagens egen Natur nødvendiggjorte

Ændringer nær, Ord til andet stemmer overens med Indskriften paa den Ligsten, som den bekjendte Landsdommer i Sjælland og Befalingsmand paa Ringsted Kloster, Jørgen Seefeldt, lod lægge over Knud Lavards Grav, og som bevares i St. Bendt's Kirke endnu den Dag idag[18]. Paa dette sidste Moment lægger jeg dog for saavidt mindre Vægt, som man ikke med Sikkerhed kan vide, om hin Titel hidrører fra Forfatteren selv eller kun fra Afskriveren. Derimod er det nævnte Faktum i en anden Henseende ret mærkeligt, idet det viser, at Jørgen Seefeldt's Inskription, der maa tilhøre Aarene 1630—61, kun er en Kopi af en ældre Indskrift, og da det ikke kan antages, at Jørgen Seefeldt til dette Brug har afskrevet vort Skuespils Titel, maa man formode, at begge have haft deres fælles Kilde i et gammelt, nu forsvundet Monument over Knud Lavard.

Til Slutning skal endnu kun bemærkes med Hensyn til den Maade, hvorpaa Stykket er udgivet, at jeg i alle *væsentligere* Ting har fulgt Haandskriftet saa nær, som det overhovedet er muligt, hvorimod jeg hverken har fundet mig forpligtet til at følge det i dets Interpunktion eller i dets yderst inkonsekvente Fremfærd ved Anvendelsen af store og smaa Begyndelsesbogstaver. Hvor enten enkelte Bogstaver eller et helt Ord er faldet ud, har jeg efter bedste Skjønnende udfyldt det Manglende i *selve Texten*, men dog altid betegnet det saaledes Tilføjede som Saadant ved at indeslutte det i kantede Klammer [ ]. Runde Klammer ( ) om et Ord antyde, at dette Ord vel forefindes i Haandskriftet, men at det kun ved en Uagtsomhed af Afskriveren maa antages at være bragt derind. Hvor der forekommer Fejlskrifter af anden Art end de nævnte, er dette i Reglen fremhævet i de Texten ledsagende Anmærkninger. Dog har jeg troet at kunne gjøre en Undtagelse i saa Henseende med de latinske Sceneanvisninger, der gjennemgaaende ere affattede i et saa barbarisk Sprog, at det som oftest er

[18]) Se „*Kongegravene i Ringsted Kirke*", Kbh. 1858, S. 71. Indskriften er aftrykt sammesteds S. 43, Anm. 3. Til et enkelt Sted i dette Aftryk giver vort Skuespils Titel en Rettelse, idet den nemlig viser, at foran Ordene: *secreti amicique* er Ordet: *simulatione* udfaldet.

umuligt at afgjøre, hvor Forfatterens Latin slipper op, og hvor Afskriverens Sjudskeri begynder. Paa Grund af denne deres Beskaffenhed har jeg nemlig for det Meste nøjets med at aftrykke dem, ganske som de forefandtes, uden at tilføje nogen videre Bemærkning, og kun i enkelte Tilfælde, naar Fejlen var af en saadan Art, at det kunde være tvivlsomt for Læseren, om den ikke maaske hidrørte fra en skjødesløs Korrektur, har jeg ment særlig at burde udhæve, at den virkelig tilhører Haandskriftet selv.

7. Januar 1868.

Ludus de Sancto Canuto duce, qui fuit filius regis Danorum Erici Eyegod, dux Sleswich:, Slavoniæ et Vandaliæ, nominatus et coronatus Obotritorum rex ab imperatore Lothario, ob suspicionem regni Danici a patruele suo Magno, filio tum regnantis Danorum regis Nicolai, simulatione secreti amicique colloquij ad insidias euocatus, 7. die Ianuar: anno Christi 1130. nefarie trucidatur [!] in vicina sylua Haraldstedt, vnde translatus est ad templum Dmi. Benedicti Ringstadien:, et relatus est in numerum Sanctorum cultusque et honores diuinos accepit anno 1170., filio Waldemaro primo id petente a pontifice Romano.

Preco ad populum.

Ieg rober offuer eder y denne røst
Baade winther, waar, sommer och høst.
Thette skulde y alle mercke,
Børger, hoffmenndt och klercke,
Ath y tier quer och giffuer rom,
Ther om beder ieg eder alle, som her staar om,
Saa skall y faa ath see y dette spill,
Huor falskhed sin herre løne vill,
Om y vill stille tie.
Retferdighed er nu slagen død,
Thi er all verden vdi stor nød,
Sanndhed vill ieg eder sie;
Huo nu vill fare med reth och skell,
Hannd iagis aff lannd eller slaes ihiell,
Thette maa vi alle prøffue,
Thette prøffuis vdi denne leg,
Att ingen kannd forsuare sig,
Som skell och reth vill øffue.
Mange minsker ere slagen ihiell,
Som pleide ath fare med reth och skell,
En ville vi framføre,
Som var en from och gudfryctig manndt,
Hertog Knud saa heder hanndt;
Om y vill mercke och høre,

Wi ville nu lege om Sanct Knud,
Som pleier ath iage iulen vd,
Huorledis hannd gick till døde;
Hannd tolde død foruden meen,
Thi haffuer hannd himmerigis glede igien,
Foruundet haffuer hand sin sorrig och møde.

Ericus Egoth loquitur populo, dicens.

Erick Egoth saa er mitt naffnn,
Thette lader vi eder forstannde,
Offuer Danmarck gaar der aff saffnn,
Ocsaa y anndre lannde.
I Danmarck haffuer ieg konnge veret
Och styret mit folck med stor pryß,
Ieg voxer nu gammel och graaherret,
Mig giøris behoff snart roo och lise.
Tyrne Heth, woris rigens tolck,
Giør dig nu altingist rede,
Hennt hid wort raad med deris folck,
Rid snart offuer marck och hede,
Om rigens beste med dennom ath tale,
Huad vi dennom ville, skalt du sie,
Skyntt dig aff stedt foruden duale,
Och icke forlenge hoß dennom skalt du bie.

Preco respondit[1] regi, dicens.

Naadige herre, dette vill ieg gierne giøre,
Ieg vill eders breffue til dennom henføre
Och komme igien, dette snarist ieg kannd,
Dette siger ieg eder paa min sanndt.

1) Sic!

Preco ad consiliarios.

Heel stander y herrer och Danmarcks raadt,
Eder sømmer baade tuct och ehre,
Tager dette ey for spott eller hadt,
Att ieg er kommen here.
I skulle snart till min herre komme,
Saa lader hannd eder tilbiude.
Thette monne eder møget fromme,
Om y hans vennskab vill nyde.

Illis descendentibus de palatio, preco nuntians aduentum eorum, regi dicens.

Herre, eders raad er kommen hid,
Huad skulde de her giøre?
Ethers naadis wilie, acht och idt,
Thette vilde de gierne høre.

Rex, visis consiliarijs, dicit gaudio.

I ere vort raad och trøst nest gud,
Haffuer tack, y vilde holde woris bud
Och vilde hid til oß komme;
Wi ville nu alle raadis ved,
Her skal nu ippis en anden seed,
Hannd skall all Danmarck fromme.
Wi ville nu strax paa raadet gaa,
Som vi her allesammen staa,
Woris vilie skulde y der høre;
Om dette ere gode raad, hører alle till,
Som ieg eder alle (acther ath) sige vill,
Raader vell herudi, huad vi skal giøre.

Secundus consiliarius respondet regi.

Nhar vi ethers naadis acht forstaa,
Huad som y haffuer satt eder faar,
Wi ville med eder vdi døden gaa,
Huad skulde vi bedre suare?
Siger oß eders naadis hierte grunndt,
Wi ville eder følge och tienne,
Lad dette skee, herre, y samme stunndt,
Med alle woris suenne.

Rex respondet secundo consiliario.

Eders raad och suar behager oß vell,
Thi dennom følger baade reth och skell.
I ere fuld kloge och vise aff grundt;
Woris acht for ether ath obenbare
Wille vi eder sige och inntet spare
Nu reth strax y denne stunndt:
En konning ville vi eder faa,
Som eder skall christelig och vell fare staa,
Och siger all Danmarcks rige;
Wi ville wort erinnd ride aff lanndt,
Offuer marck och huiden sanndt
En liden stunndt ville vi bortuige;
Thette ville vi giøre och fuldkomme y sted,
Wi tager woris kiere hustru med,
Harild skall hiemme bliffue,
Hannd skall haffue krone och kongelig naffn,
Thette skall vere all Danmarcks gaffn,
Woris skatt skulde y hannom giffue.

Primus consiliarius respondet regi.

Gode raad ere her nu dyre,
Thette siger ieg eders naade:
Skall Harild vere konge och lanndet styre,
All Danmarck kommer y vaade.
Herre, bliffuer hiemme och styrer eders folck, dette monne ieg raade,
Som gud giffuer eder till lycke,
Och kommer icke Danmarcks rige y vaade,
Om eders naade monne saa tycke.

Secundus consiliarius dicit regi.

Naadige herre, farer ey aff lanndt,
All Danmarck stannder vdi eders haanndt,
Ath y denne skall styre och raade;
Kommer eders naade noget adt,
Blannt herrer och førster bliffuer der stor vladt,
Och Danmarcks rige fanger stor skaade.

Cui rex respondet.

Dog Danmarck er oß gannske kier,
Woris reise vill vi icke forholde,
Wi kunde ey lenger tøffue her,
Gud vill vi oß alle giffue y vold.
Kiere wenner, raader mig ey aff,
Tilsteder icke, ath ieg imod gud skal staa,
Att fare till den hellig graff,
Aff huilchen ieg affløsning aff min synnder kannd faa.

Iterum respondet primus consiliarius regi.

Kiere herre, hører her till,
Huad ieg eders naade sige vill,
Och ath y mine ord vilde mercke!
Alle de folck, y Danmarck monne boo,
Thi wennther dennom kyff och stor vro,
Deris hierte maa alle nu vercke;
De lade eders naade bede der om,
Athi bliffuer hiemme fraa Rom
Och styrer Danmarcks rige,
De ville eders naade giffue sølff och guld,
Tiene eder med troo och vere eder huld,
Huor finnder mannd eders lige?

Ericus Egoth respondet primo consiliario.

Iodut, huor storlig mitt hierte slaar!
Maa ieg min vilie ey haffue?
Den sorrig med mig til døde gaar,
Ieg acter icke møget eders gaffue.
Ieg vill offuergiffue baade folck och lanndt,
Till helligdom vill ieg fare,
Her Harild, min sønn, den vnnge manndt,
Tager hannom nu vell til waare.

Secundus consiliarius valedicens regi.

Gud lade eders naade fare y fred,
Raad och hielp tørff vi nu ved,
Men Harild skall konnge vere;
Hannd bliffuer oß huercken huld heller god,
Men altid monne hannd staa oß emod,

Ieg suer dette paa min ere.
Dog ville vi hannom til fode falde,
Hannom gierne høre och konning kalde,
Wden hannd vill dette forbryde:
Ipper hannd vlog imod gamle seed,
Daa setter vi hannom aff sedet ned,
Frihed skall hannd ey nyde.

Modo rex proficiscitur (rex) versus Romam, Haraldus proponens edictum.

Skoer ethers konnge aff Danmarcks rige,
Hannd skall eder vell behaffue,
Alle lannd skulde oß fire och vige,
Wi ville nu woris vdbod haffue.
I skulde oß hielpe sølff och guld,
Dette er dette første, vi meene,
Om vi skulde vere eder tro och huldt,
Baade ridder ocsaa suenne;
Ethers iordgodz skulde y oß faa,
Thette siger vi eder for retthe,
Fast skulde y med eders konnge staa
Och icke imod hannom trette.
Wille her nogen sige imod
Och vill voris vilie ey giøre,
Wi hugge aff hannom baade hannd och fod,
Thette skulde y alle høre.

Respondet primus princeps.

Her Harild, y ere koning Egoths sønn,
I hører mine ord och vider mig bønn:

Thette er almuens wilie,
Oß ath beraade och giffue eder suar;
For saadanne ting, som y haffuer for,
Wi ville oß vid eder skille.

Et iniunt[2] consilium de expulsione Haraldi de regno.

Primus princeps loquitur.

I herrer, finnder her itt middel till,
Huad vi skulle konningen suare,
Thi hannd oß alle fordriffue vill,
Woris børn vill hannd ey spare.
Tycker eder, ath dette kannd vere gott,
Om vi tager fraa hannom baade lannd och slott?
Eller hannd giør oß stor plage,
Bliffuer hannd vid macht, som hand haffuer act,
Thette bliffuer oß vist, som ieg haffuer sagt,
Hannd tager oß alle aff dage.

Secundus respondet primo principi.

Kunde vi sag imod hans ehre faa,
Tilbage aff riget skulde hannd gaa,
Woris konnge skall hannd ey lenger bliffue;
Wden hannd forlader hans store hoffmod,
Wi ville hannom aldrig vere god,
Den stunnd vi ere y liffue.

Tertius princeps respondet.

Wi ville giffue hannom suar igienn,
Anndet vil vi ey giøre,

---

2) Sic!

Hand beteer sig altt aff en onnd grenn,
Wi ville stor kiff och trette imod hannom oprøre;
Woris iordgodz faa vi hannom ey,
Hannd tørff dette icke tencke,
Wi sige hannom alle ney,
Ieg skulde mig før sielffuer senncke.

Primus seruus Haraldi nuncians ei insidias principum.

Her Harild, dette siger ieg eder till,
Ath Danmarckis raad eder forraade vill;
Thette skall y wissligen vide:
De haffuer till eder red it bad,
De acter ath giøre eder vglad,
Om y dennom hieme monne bie.

Secundus famulus Haraldi.

Kunde y eder vocte, dette var fuld vell,
Herre, dette skulle y mercke:
De Dannske vill nu eder slaa ihiell,
De komme her gannske stercke.

Haraldus respondit[3] famulis.

Komme de till oß med fred och ro,
Hoß oß y lannde skulde de boo,
Wort wennskab skulle de haffue;
Om de enndelig vill med oß kiffue,
Wi vill dennom bortt aff Danmarck driffue
Och lade dennom tage aff daffue.

3) Sic!

Modo veniunt ad palatium Haraldi, dicit Skelm[4], princeps militiæ regis Danorum.

Her Harild, seer vd och gaar her frem,
Thette Dannske raad ere here,
Gaar hid och taler itt ord med dem,
De monne fast offuer eder klage och kere;
De siger, y ipper en anden loug och seed,
End for eder haffuer her veret,
Woris Dannske louff trycke y ned
Och haffuer deris godz fortæret.
Wden y fuld snart raade bod der paa,
Blannt almuen skulde y fare,
I skulde oß fred och endrectighed faa,
Eders liff vill vi ey spare.

Haraldus cum indignatione.

Ieg vill nu ride till bonndens boo
Och tage fraa hannom baade oxe och koo,
Men y monne mig saa høde;
Faar ieg lycke, som ieg haffuer acht,
I skulde vndgielde min store macht
Och komme y tranng och møde.

Haraldo descendente de palatio, respiciens mulierem ambulantem et dicit mulieri.

Huort vill y gaa, min søde roeß,
Men y nu fare saa enne?
I ere saa foffuer y eders noeß,

[4]) Af det Følgende fremgaar, at denne Skelm er Skjalm Hvide, Knud Lavards Fosterfader.

Ethers hender ere gannske huide och leene;
Will y soffue hoß mig y natt?
Dette kannd eder intet skade,
Ieg vill giffue eder en stor klenodie och skatt,
Thette skall eder møget baade.

Mulier respondet Haraldo.

Ieg vill gaa mit erinnd hen till den neste by
Och lade mig skere en kobe ny,
Thi her er fred y lannde;
Ieg maa vell enne adt veyen gaa,
Fordi her haffuer fred baade store och smaa,
Thette siger ieg eder paa min sannde.
Her Harild, vill y mig tage med vold,
Ieg lader affhugge eders hoffuet saa bold,
Lad mig nu heller hengaa, ath ieg kannd hentte min kabe,
Ennd du skalt rømme lannden for mig,
Och ieg skall haffue skam for dig,
Och alle skulde offuer dig raabe.

Cui Haraldus dicit.

Estu mø eller estu ey,
Thette kannd ieg intet y volde,
Dette hielper inntet, du siger ney,
En leeg skaltt du mig holde.
Ieg vill nippe op din huide fod,
Men folck ere alle y senge,
Daa faar ieg aff min siuge bod,
Som ieg haffuer hafft saa lennge.

Supponit eam, et dicit mulier.

O vi, Harild, huad haffuer du giort?
Du haffuer forkast din ehre, gode ryct och ord
Imod mig arme quinnde;
Ieg vill dig klage for fruer, iomfruer och møer,
For ridder och suenne, førend ieg døer,
Dette skall y vell besinnde.

Vadit mulier ad accusandum regem coram principibus.

I herrer och første r, som y Danmarck monne boo,
Hører, huad ieg monne for eder klage och kiere,
Huorledis her Harild med mig foer,
Som kongelig naffn monne bere:
Min møddom haffuer hannd taget fraa mig
Med macht och imod min vilie,
Dette giorde hannd med falsk och suig,
Wid liffuet skulde y hannom skilie.

Skelm respondet mulieri.

Quinde, huad haffuer her Harild giort?
Lad oß dette alle høre!

Mulier respondet.

Hand haffuer mig knispet och kommet mig y ord,
Huad skulde hannd anndet giøre?

Skelm.

Begynnder hannd saadan itt spill,
Woris konge hand ey lennge vere vill,
Dette siger ieg eder for retthe.

Skelm dicit Haraldo.

Harild, vere vell kommen hiem,
Thit vnnge liff du vell vocte och giem,
Wi ville nu med dig trette;
Du haffuer ditt liff och din ehre forbrott,
Thi skaltt du faa baade skam, spe och spott,
Aff Danmarck saa skaltt du vige;
Fare bort fuld snart och vere ey seen,
Eller du faar snart ath henge y galge grenn,
Wi ville dig alle bedrage och suige.

Haraldus.

Skall ieg nu Danmarcks rige fly,
Om ieg skal vere y liffue,
Ennd løffuer min børn y denne by,
Thi skall her effter mig bliffue;
Wden de faar fuld snart igienn en annden herre,
Som dennom kannd styre och regere,
Men skall de lennge sielffuer raade,
Daa kommer all Danmarck y skade.

Rex[5] dicit principibus.

I edele Dannske mennd, hører her till,
En ny tidende ieg eder sige vill,
Huilchet oß monne ilde behage:
Hertug Oluff hannd er død,
Thi er de Holster y stor nød,
Att hannd er tagen saa snart aff dage.

---

5) Denne „Rex" er, som det Følgende viser, Kong Niels.

Lader oß nu alle tilsammen gaa,
Att vi dennom en annden hertug y Holsten kand faa,
Som dennom kannd styre med ehre,
Eller de vill icke, som ieg haffuer sportt,
Och haffuer allerede sauffuen affgiort,
Wnnder Danmarcks krune vere.

Skelm respondet regi.

Herre, thette tyckis mig ath vere gott,
Att vi, som haffue lannd och slott,
Wi lade oß der med nøffue;
Her er en iuncker, som ieg kannd schønn,
Thette er Knud lille, eders broders sønn,
Hans staat er ganske føffue;
Giører hannom till hertug vdi Holste lanndt,
Att hand kand vere ner hoß eders haanndt,
Thette siger ieg eders naade,
Kiere herre, giører dette for min bønn,
Aff gud daa faa y løn,
Och dette kannd hannom møget baade.

Rex respondet Skelmero.

Kiere Skelm, for eders tuct och eders bønn
Will ieg denne Knud, min broders sønn,
Thette hertugdom giffue.

Iam rex dicit Kanuto.

Knud lille, sett dig ned paa din knæ,
Anttuorde vill ieg dig guld och fæ,
Enn hertug skaltt du bliffue;
Du skaltt vere hertug offuer Holste lanndt,

Dij skall reth alle gaa dig till haanndt;
Regere dennom med skell och lige,
Leg vret øde och døm altid rett vdi alle din dage,
Lad dig icke bedrage med gunst eller gaffue,
Then fattige saa vell som den rige.
Offuer altt skaltt du altid tiene gud,
Elske hans hellige ordz tiener och holde hans bud,
Thette monne ieg dig lere,
Om du hellers retferdig for gud villt vere.

* * * [6]

Giører huer anndre reth och skell,
Daa skeer eder lycke och gaar eder vell,
Baade ridder, fruer, iomfruer och møer,
Daa bliffuer y forløst aff all den tuang, y haffuer hagt,
Om y dette vill holde, som ieg haffuer sagt,
Och effter mit bud och befalning giør.

Margareta, vxor regis Nicolai, vocans Kanutum cum Magno et loquitur ad Magnum.

Mogens, min sønn, ieg taler till dig
Med raad och moders lere:
Du skaltt ey fare med falsk och suig,
Dine venner dem skaltt du ehre.
Knud, din broder, lyd du altid adt,
Drick och dobbel du altid forladt,
Hold dig altid till de beste;
Med ridder och suenne fortære du ditt guld,
Thaa bliffuer du god och dydefuld,

[6]) Her er aabenbart et Hul i Texten, og da V. 341 netop begynder et nyt Blad i Manuskriptet, er det rimeligt, at der er faldet et helt Blad ud.

Ihuor du pleyer ath geste.
Føffue vell din ord och holtt din munnd,
Thin agt lad gaa aff hiertens grunndt,
Daa skeer dig megen ehre,
Haffue altid fruer och iomfruer kier,
Att de kand loffue och prise dig baade fernn och ner,
Ihuor de monne vere.

Magnus respondens.

Moder, haffuer tack for eders gode lerdom,
Kommer ieg till paffuen eller keyseren y Rom,
Mine ord vill ieg vell føffue.
Ieg vill dricke och vere fri,
Skulde dette ennd koste rosennobel ti,
Hoffuerck vill ieg øffue.
Icke vill ieg falde Knud till fod,
Ieg var hannom aldrig aff hiertet god,
Sandhed vill ieg eder sie:
Till hannom haffuer ieg enn onnd grunndt,
Thette stinger till mit hierte huer stundt,
Ieg vill dette icke for eder tie.

Margareta respondet Magno.

Forbiude dette gud, min kiere søn,
Att dette skulde nogen høre!
Men ath du vilde giøre dette for min bønn
Och hannom inngen skade paaføre!
I ere io huer annders kiød och blod
Thu motte hannom icke ødeligge eller forderffue,
Men altid aff hiertet vere hannom god,
Om du nogentid noget gott aff mig vilt forhuerffue.

Magnus dicit matri.

Ey! ieg kannd icke giffue dette aff min hou,
Moder, dette siger ieg eder paa min louff,
Dog ath hannd er minn frennde;
Alle de steder, som ieg farer fram,
Skall ieg giøre hannom baade skade och skam,
Onnth vill ieg hannom altid tiluennde.

Margareta vocans Kanutum.

Kom hid, Knud lille, till mig,
Ieg haffuer noget ath sige dig,
Hør paa min ord och tale:
Mons, min sønn, er gannske vsnild
Och er saa gott som gall och vild,
Ieg vill dig hannom befale.
Kom ihou den store kierlighed,
Som ieg dig altid haffuer beted,
Holtt hannom for din broder;
Ieg hauffuer dig altid elsket och vndet vell,
Dette siger ieg dig paa min seel,
Som ieg haffde veret din kiødelig moder.
Om hannd nogen synnd och onndskab offue vill,
Straff hannom, som ther hør till,
Hannd skall dette aff dig lide;
Huad du slaar paa med tuct och ehre,
Lad hannom icke langt fraa dig vere,
Men holt hannom altid hoß din side.

Ad hanc Kanutus.

Moder, ieg vill eder suare vell,
Mig sømmer ey anndet ath giøre:

Ieg vill giøre hannom reth och skell,
Aldrig skulde y anndet høre;
Wilde der nogen giøre hannom imod,
Hoß hannom vilde ieg saa stannde,
Ieg vilde for hannom forlade mitt blod
Och rømme med hannom aff lannde.

Margareta.

Knud, tag hid din huide haanndt,
Ieg giffuer dig dette arme baanndt,
Wiltdu dette for min skyldt bere?

Kanutus.

Moder, haffuer tack for eders gaffue,
Ieg vill dette gannske gierne haffue,
Thette siger ieg paa min ere.

Hic venit nuncius pronuncians obitum Olai, ducis Slesuigen:[7]

Iodut offuer ve och verdsens nød![8]
Stoer sorrig maa thette vere,
Hertogen aff Slesuig hannd er all død,
Thette siger ieg for eder here;
De Holste herrer de raadis ved,
Dertill borger, bønnder och klercke,
Ther yppis iblant dennom en stor strid,
Thette skulde y alle mercke.

---

7) Da Hertugens Død allerede er omtalt i det Foregaaende, maa man vistnok her tænke paa en Slags officiel Overbringelse af Budskabet derom.

8) Aabenbart en Fejlskrift for: Iodut och ve offuer etc.

Kanutus regratiatur regi.

Ieg tacker eders naade megit storth
For all den ehre, y haffuer mig giordt
Nu och alle tide;
Gud vnnde mig lyck der till,
Fulduel ieg Iudlanndt styre vill,
Ieg vill till hinnde ride.

Kanutus equitat versus Slesuig, stans in pallatio, dicens.

Aff Danmarcks raad er ieg hid senndt,
Ieg skall her hertug vere,
Blanntt almuen er ieg ey kenndt,
Mercker dette, venner kiere:
Will y mig hylde, som gammel er sed,
Ieg vill dette aff eder høre,
Ieg vill skicke eder baade roo och fred,
Sige eder, huad y skulde giøre.

Vnus principum respondet duci.

Will y vere oß huld och god
Och raade oß woris store skaade bod,
Som vi haffuer hafft saa lennge,
Thaa verer vell kommen, hertug Knudt,
Wille y for wore skyldt ride vd,
Hade skalcke och lade skelmer och tyffue henge.

Kanutus respondet.

Siger mig, huad dette monne vere,
Som eder kannd komme till skade;
Skulde ieg ennd aldrig lenger mitt vaben och verie bere,
Daa skall ieg dette straffe lade.

Om dette ennd min egen broder var,
Hannom vilde ieg inntet spare,
Wilde hannd nogen synndt och onndskab tage sig for,
Fuld ilde skulde hanndt fare.

Primus ciuis Slesuigensis respondet duci.

Kiere Knud, her haffuer gannske lennge veret vfred
I dette hertug rige,
Loß eller lycke tørff vi ey ved,
Huercken fattig eller rige;
Suynn, faar, gieß, oxe och koo,
Baade guld och sølff hin huide,
Thette steller de bortt aff bonndens boo,
Wi maa dette alle fordrage och lide.

Dux respondet.

Ieg skall dette snartt affstyre, om ieg kanndt,
Om ieg skall hellers kallis en christen manndt;
Ieg vill dennom nu opneffne:
Tyrne Hette, Heynebenck och Tyge Heng op,
Poffuel Plade och Asertop,
I skulde dette her som heffne.
Leder op alle misdeder, røffuer och tyffue,
Steyler och henger, och slett ingen skall y tilgiffue,
Lader landet frihed nyde,
Spører op troldom och ketteri,
Lader dennom staa deris reth, dette beder vi,
Thennom skulde y stege och suide.

Primus seruus ducis, Heynebenck, respondet.

Iaa Herre, vi vill dem straffe
Och see till, om vi kannd bonnden fred forskaffe.

Secundus seruus, Thyge Heng op, respondet.

Ieg vill nu suere och icke liffue,
Om de end var fire och tiffue,
Dog ieg tier lennge,
De skulde tude y her Peder Lyckis hornn,
Att de icke mehre skulle steele bondens kornn,
Ieg vill dennom alle ophennge.

Eo loquente, venit tertius seruus s. Poffuel Plade cum querela coram duce, dicens.

Kiere herre, min hest, som ieg haffde agt ath sold,
Er nu stollen aff min stoll,
Huad skall ieg nu her till giøre?
Ieg maa nu ride apostelens hest,
Som der staar y den hellige lest,
Mitt glaffuend maa ieg føre.

Quartus seruus, Asertop.

Herre, lader oß fare riget om,
Effterdi y haffuer giffuet offuer tiffue dom,
De begynne nu aldermest ath stelle;
Icke kalff, icke faar, icke høns, icke gaaß
Kannd bonnden giemme vnder lycke och laaß,
Hannd kannd sig sielffuer fuld ilde fiele.

Dux respondet famulis.

Farer omkring huer som en manndt,
I skulde icke tiffue spare,
Somme till søeß och somme till lanndt,
Eders liff skall y fuld vell vacte och vare.

Finder y paa nogen, daa fører mig dennom hidt,
Ieg skall faa dennom andit ath giøre y denne tidt,
I galgen skulde de hennge,
Och om dette till Gottrup gaar aff sauffnn,
Tha tager eder fruer och iomfruer y fauffnn,
I ere fuld raske drennge.

Hic fit inquisitio furum, et capitur vnus ac ducitur ad ducem, et dicit famulus s. Poffuel Plade duci.

Kiere herre, huad vi haffuer giort,
Dette ved ieg vell, y haffuer lang tid siden sportt
Och haffuer dette aff anndre hørtt,
Huorledis vi haffuer baade steilt och satt leffuendis i iord,
Som y befalde oß offuer eders bordt.
En tiff haffuer vi eder tilført,
Hannd siger sig eders frennde ath vere,
Hannd er bagbunden och staar here,
Huad skulde vi aff hannom giøre?
Skulde vi hannom med galgen plage,
Saa ath hans halsbeenn kannd knage?
Lader oß dette aff eder høre.

Dux respondet.

Hennger op den tiuff vdi galge grenn,
Att icke iorden kannd naa hans skinne been;
Ligger om hans halß en lencke,
Aff Kalmars sylcke giør hinnde vel sterck,
Lad hannom icke faa stor pine och werck,
Beder hannom, ath hannd haardelig paa gud monne tencke.

Nunc suspenditur fur; fure suspenso, Magnus dicit principibus regis.

Hører mig alle y gode Danske menndt,
Ieg kommer med tuct och ere,
Hertug Knud, som y haffuer till Holsten senndt,
Huilchen skulde en hertug offuer de Holster vere,
Offuer hannom gaar der saa megen ry,
Thette er stor ynck ath høre,
Hannd kallis enn konng vdi huer by,
Wret monne hannd her vdi giøre.
Kiere her Skelm, kundgiører dette for kongens naade,
Lader hannom dette faa ath vide,
Ath hannd kand finnde der till nogen middel och maade,
Thette bør hannom ey ath lide.

Skelm respondet Magno.

Haffuer Knud giffuet sig kongelig naffnn,
Thette bliffuer hannom io vist till lede,
Giør hannd icke y Holstet gaffnn,
Thaa faar hannd kongelig vrede.

Magnus respondet Skelm.

Troer mig, her Skelm, ieg siger sanndt,
Der paa tørff ieg vell suere,
Knud giør vrett och farer med tanth,
Hand acter icke kongen aff Danmarcks rige;
Sig lader hannd konning kalde,
Som vi kannd høre aff alle,
I verden meen hannd ey ath vere hans lige.

Secundus princeps dicit regi.

Naadige herre, huad nu till raade?
Eders lannd och folck stander nu y vaade,
Hertug Knud, som y haffuer Lanthe Holsten tilsagt,
Att fortrycke eders naade dette haffuer hand agt,
Hannd vill io kronen bere.

Cui rex respondet.

Farer hertug Knud med falsk och suig,
Will hannd nu lade krune sig,
Wi ville oß offuer hannom heffne;
Wi lade hannom kalde snart for vort bordt
Och høre der sielffuer hans egne ordt,
Till Ribe lade vi hannom steffne.

Preco inuitans ducem ad consilium Ripensis.[9]

Med dette breff, her hertug Knud,
Lader konng Niels eder steffne,
Ath y snarlig skall komme till Ribe vd,
Eller hannd vill dette offuer eder heffne.
I ere for hannom beløgnet fast,
Tencker op, huad y vill hannom suare,
Sinn vrede haffuer hand till eder kast,
Gud vocthe vell eders liff fraa fare.

Dux loquitur vxori suæ.

Kiere hustru, huad vorder her till?
Om konngen mig fannge vill,
Huad skall ieg hannom suare?

---

9) Sic!

Vxor respondet.

Thette beste raad, ieg sige kanndt:
I ere sielffuer fuld finn en manndt,
Thager eder for hannom vare.

Dux respondet vxori.

Ieg vill hen till hans naade gaa
Och høre, huad suar ieg monne faa.

Vxor dicit Kanuto.

Mons, eders frenne, hannd er en skalck foruist,
Ieg fricter, hans hierte er fuld med suig och argelist,
Hans act och sinndt ere onnde;
Wdi ni aar thette ved ieg vell,
Thaa haffuer hannd actet ath slaa eder ihiell,
Troer hannom nu ingenlunnde.

Dux respondens vxori.

Kong Niels haffuer mig sielffuer for sig steffnt,
Ieg maa ey anndet giøre,
Haffuer mig vid naffn och synderlig neffnt,
Ieg vill min forskyldinng høre;
Ther skall slett ingen raade mig fraa,
Ieg vill till hannom fare,
Ret strax vill ieg till hannom gaa
Och vill dette inntet spare.

Dux appropinquans ad palatium regis, dicit preco regi.

Her hertug Knud hannd er herfare,
Sielffuer vill hannd eders naade suare,
Huad y vill hannom tiltale.

Rex respondet.

Bed hannom gaa innd for raad och rett
Och føffue sin ord iblannt oß fuld slett,
I stedt foruden duale.

Preco ad ducem.

Min herre er eder saare vred,
Ieg vilde, y vaare paa Blackeheed,
I skulde for rette gannge.

Kanutus respondet.

Nu hielpe mig Maria, milde møø,
Om ieg skall nu for hannom døø
Eller nu bliffue kongens fange.

Et dicit dux regi.

Naadige herre, huad skylde y mig,
Eller huad er min brøde?
Siger mig dette fuld snarlig,
Hui y monne mig saa true och høde.

Rex dicens duci.

Kiere Knud, y haffuer forbrott eders liff,
Imod Danmarck haffuer y ippet en kiff,
Bortt er nu kast eders ere;
I ligge en louff y Iudlannd paa,
Thette klager baade store och smaa,
I ville der konnge vere.
I beuiser mig møgit ontt for megit gott,
Wille y oß affrøffue baade lanndt och slott,

Wille y oß her till suare?
Lader alle dette høre, som her om staa,
Eller y skulde snart y tornet gaa,
Dog y woris broder ere.

Dux respondet regi.

Naadige herre, maa ieg itt ord her suare till?
De siger, ath ieg eder vdtrycke vill,
Som y monne paa mig klaffue;
Ther var en louff y Synnder Iutlanndt [10],
Førend ieg nogen tid bliff deris høffuitz mandt,
Och haffuer veret y mange daffue:
Ther kunde icke hielpe lycke eller laas,
De stelle bortt bondens lam och gaas,
Ieg haffuer der paa raad baade;
Forliser nogen sitt godz och gienboer dette faar,
Igen maa huer sitt eget faa,
Thette siger ieg eders naade.
Thette anndet, y mig sagde till,
Ieg eder der till suare vill:
Kongens naffn er mig aldrig kallet,
Icke heller er dette mig aff arff tilfallet,

[10]) Det tilsvarende Sted i Legenden lyder saaledes: „Terra tua hoc in consuetudine hactenus habuit, quod nec sub serrura nec sub qualibet custodia res suas aliquis secure possidebat. Jam si contigerit, quod dives sive pauper rem aliquam in transitum omnium ultro posuerit aut oblivioni tradiderit, a nemine ablata possessorem suum expectabit. Hec est nova consuetudo“. Ad secundam objectionem exorsus ait: „Regis usurpati nominis reus non teneor; Sclavia enim nec regem habuit, nec michi commissa me regem vocavit“; etc.

Icke heller vilde ieg dette neffne høre,
Om de ennd dette vilde giøre;
Men saadan louff haffuer ieg paalagt,
Som ieg haffuer for eders naade sagt.

Rex comendans opera ducis, dicens.[11]

Kiere her Knud, verer icke vblid,
Wortt wennskab skulde y nyde,
Thette var fuld vell, y komme sielffuer hidt,
Till giest vill vi eder byde;
I iull skulde y till Roskildt komme,
Ther vill vi saa lenge bliffue,
Thette skall eder alle dage fromme,
Om vi maa med eder leffue.
Mons, woris sønn, skall fly eder nock,
Altt huad y monne begere,
I afftes hannd eder herberg tog,
Huarfor hannd smuck monne vere.
Hertug Knud, kommer till oß hid,
I maa ey anndet giøre,
Till denne iule hellige tidt,
Eders banner lader for eder føre.

Dux respondet regi.

Naadige herre, ieg tacker eders naade,
Kannd ieg tiene eder igien vdi nogen maade,
Daa skall y mig gannske veluilig finnde

---

[11]) Paa det tilsvarende Sted i Legenden staar: Rex, his auditis, ... delatoribus derogavit, commendans opera ducis, quia erant bona valde.

Aff min ganske houff och sinnde;
Men her haffuer y min haanndt,
Att ieg vill komme till eder, om ieg nogenlunde kannd.

Dux properans ad proprium palatium, preco loquitur ciuibus Roskilden: exspectans aduentum regis.

I borger aff Roskild, hører mine ord,
Kommer mad till ild och bereder bord,
Kongen vill hid fare;
I thenne iull vill hannd her bliffue,
I skulde hannom nock ath ede giffue,
Tager vell paa hannom vare.

Primus ciuis Roschildensis.

Wi ville hans naade fuld vell staa for,
Om hand ennd bliff her itt gaanske aar,
Saa motte du hannom suare;
Thette klare vinn ville vi hannom skenncke,
Altt dette, hans eget hierte kannd tencke,
Thette ville vi bere hannom fare.

Preco dicens regi.

Farer till Roskild iett nu paa sted,
De Roskild borger haffuer vell till eder altingist bered;
Saa haffuer de ladett mig förstannde,
Ath der ere allerede kommet fremmede folck,
Ieg saa deris klædebon och hørde derìs tolck,
En herre aff fremmede lannde.

Rex dicens principibus.

Till Roskild ville vi nu alle fare,
Fruer, iomfruer, bode ridder och suenne,

Wi ere nu io en mectig skare,
Ther finnde vi nu woris wenner.
Hertug Knud aff Slesuig hannd er der,
Huilchen vi i syst till gestebud baade,
Blannt herrer och førster er hannd fuld ner,
Ther vi i Ribe saade.
Mogens, woris sønn, thu skaltt hannom tiene,
Fly hannom baade foer och senge,
Thette samme skall giøre mine raske suenne,
Saa skall eders wennskab stadfestis lennge.

Magnus respondet.

Fader, ieg vill saa med hannom handle och giøre,
Alle herrer y Danmarck skulde dette spøre;
Thette maa sig ocsaa hennde,
Hand skall aldrig mehre reise sit vnge liff,
Med mig eller eder ey ippe kiff,
Før legen fannger ennde.

Rex intrat Roschil:; Magnus considerans quatuor proceres regni[12], tractans cum eis consilium de duce.

Hage Skoning, greffue Rebbe[13], Erick Skaadelaar,
Hage Normand, i ere fuld gode;
Wille y mig hielpe, huad ieg paa slaar,
Thaa fanger ieg aff min sorrig snart bode;

[12]) Smlgn. hermed Legendens: Hujus (sc. Magni) perfidi in fraterna prodicione Henricus Skatælar fretus consilio, tres proceres precipue sibi confederavit .... Quorum unus Ubbo comes, alter Haquinus Norwegiensis, tercius Haquinus Skaniensis erat.

[13]) Skrivfejl for: Vbbe.

Ieg haffuer en tinng vdi mitt brøst,
Som y skulde faa ath høre,
Mitt hierte aff affuinnd er lenge kryst,
Wille y eder med mig røre?
Wille y staa hartt med mig y dag?
Lader mig dette faa ath vide,
Och vere mig behielpelig vdi min sag,
Om ieg tørff paa eder lide.

Haquinus Skamersøn respondet Magno.

Saa sant hielpe mig dette hellige liuß!
Ieg tørff dette fuld vell hette
Att giøre dennom en fenndens giuß,
Om nogen med eder tør trette.
Ieg vill med eder slaa for fod,
Huo eder haffuer brott itt ord imod,
Thette vill ieg her nu suere;
Ey kongen sielffuer aff Danmarcks rige
Till ath slaes skall hannd ey vere min lige,
Ieg tørff mig fuld vell verie.

Erick Skaadelaar.

Mogens, de skall reth alle faa skam,
Som fennden sielffuer thaa er ieg gram;
Nhar ieg itt stob offuer minn tørst faar,
Ieg bode spyer, skider och slaar
Och bider som nogen myre.
Mogens, y maa vell paa mig lide,
Om y mig bede, daa vill ieg en aff dennom skyde;
Ieg vill med eder haardelig staa,
Ihuad som dette skal gielde,

Fuld vell maa y ther lide paa,
Dette suer ieg paa mitt velde.

Haquinus Normandt.

Mogens, ieg vill och sige saa:
Skulde ieg ennd bode holde och slaa,
Ieg vill dette for eder voffue;
Før haffuer ieg søbbet saa hed en skaal,
Ey brenndt min tunge, ey skad mitt maal,
Dette siger ieg eder paa min loffue.
Huad y vill giøre, treder mandelig till,
Som en broder ieg eder hielpe vill,
Ath heffne eders harm och skade
Thette vill ieg icke forlade.

Magnus respondet.

Haffuer tack, y gode herrer, som y her staa,
Att y ville med mig stande,
Bode hugge, stinnge och ihiel att slaa
Och rømme siden aff lannde,
Nhar ieg eder sammen kalle vill
Och vill min skade heffne;
Ieg beder gierne, y see vell till,
Att y dette ingen sted neffne.

Magnus ascendit pallatium Roschild: cum famulis prædictis. Dux stans in pallatio suo loquitur vxori suæ, dicens.

H[i]ertens kier, hør min ord,
Tag nu med dig hin rige her Tordt,
Till Roskild skulde y fare, min hiertens kiere;

Koning Niels haffuer oß budit till giest,
Ieg lader dette ey for min beste hest,
Att vi skulle der icke vere.

Vxor Kanuti respondet.

Hertug Knud, mitt kiere liff,
Bliffuer heller hoß mig hiemme,
Mons imod eder ipper stor kiff,
I skulde eder sielffuer besinnde;
Hannd vill daa strax slaa eder ihiell,
Dette lader ieg eder forstannde,
Ieg ved, hannd vnder eder aldrig vell,
Hannd giør eder plage och vaande.

Kanutus respondet vxori.

Kiere liff, huad siger du nu?
Wi ere io fød aff syskinnd to,
Thette monne hannd icke giøre;
Alle dage haffuer hannd vnndt mig vell,
Skulde hannd nu slaa mig ihiell,
Huo monne sligt høre?
Kiere høstru, tencker dette ey,
For hannom tørff ieg vell sige ney,
Hannd meente mig aldrig onndt,
Hannd er mitt eget kiød och blodt,
Ieg troer, hannd giør mig ey itt ord imod,
Du tencke dette ingenlunde.

Vxor dicit Kanuto.

Eders hou er altt fortrøst,
Thette kommer eder sielffuer till meene,

Troer ey hans ord, hører nu min røst,
Hannd tencker eder ilde ath leenne;
Hans skeg er røtt som en reff,
Wden y eder vell tage vare,
Eders blod aff eder monne hand vdkreff,
Hannd acter eder ey ath spare.

Dux cum indignatione respondet vxori.

Kaalt er altid quinde raad;
Monne ieg for deg skall vere forsmaadt,
Om ieg icke till hannom monne komme?
Ieg vill dig sige, huad du giør:
Wer hiemme hoß din egne møer,
Om dette dig noget kannd fromme.
Snart farer ieg till kongen vd,
Om ieg heder hellers hertug Knud,
Dig sielffuer tag nu till vare;
Mitt kiere liff, haffue du gode natt,
Gud føffue dig till, huad dig er gott,
Ieg vill till kongen fare.

Dux pergit versus curiam regis et suscipitur dolose a Magno; Magnus dicit.

Huor er dette med eders ting fatt,
Hui haffuer y bid saa lennge?
Huad haffuer y till forfald hafft,
Huor er eders raske drennge?
Ieg haffuer eder venndt all siden ifiord,
Ther vi i Ribe saade,
Ther y loffuet mig med eders ordt;
I komme nu vell till maade,

I skulde nu vere min faders gest
Och skall eder gladt och lystig giøre,
For alle folck vnder ieg eder best,
Thette skall all Danmarck høre.

Dux respondet Magno.

Mogens, ieg troer eder gannske vell,
Ath y giør mig ingen vskell;
Ieg troer dette ingenlundt,
Att y beuiser mig nogit onnt.

Magnus respondet duci.

Bier mig her en liden stunndt,
Mitt hoffuet dette monne nu vercke,
Men ieg gaar hen till Sancti Iørgens lunndt
Och taler med Peder Lercke;
Med hannom ere anndre knaber tre,
Dennom vill ieg ey røbe,
Wi røre en strid, dette skulde y see,
Wi vill komme dennom till ath løbe.

Magnus recedens a palatio regis, vadens versus lucum; et suscipitur [14] a rege, dicit autem rex.

Her Knud, fuld vell holde i eders ord,
Thette skall eder møget fromme;
I toer eders hennder och gaar till bordt,
Wi ere glade vid eders komme.

Statim paratur mensa, et dicit rex.

Her hertug Knud, y giører eder glad,
Dricker nu mig till och faar eder mad,

---

[14]) Sc. Kanutus.

I seer nu alle retther;
Nhar vi nu bode skillies ad,
Siger eders hustru gode nath,
Och siger hinde, ath hun skall faa dette, ieg hinde iette.

Kanutus regratiatur regi.

Ieg tacker eders naade meget stort
For gestebud, y haffuer mig giort
Nu och anndre tide.
Wi dricke nu først S. Kiartruds skaal,
Thaa bliffuer vi glade och fanger maal,
Siden vill ieg fraa eder ride.

Magnus existens iuxta lucum, tractans proditionem cum proditoribus predictis; dicit Magnus alta voce.

Ieg er nu hid till eder vyst
Wdaff min egen sinne
Om dette, ieg talede med eder y syst,
Kunde vi der raad till finnde.
Eder trycker ieg vd min hiertens grunndt,
Ieg kannd ey lenger tie,
Thette ieg haffuer skiult saa long en stunndt,
Som ieg nu eder vill sie:
Mig tørster effter Knud, mitt [15] broders, blod,
Hører dette, y gode mend, erlig och frōmme!
Hannom var ieg aldrig aff hiertet god,
Huor vi till hobe monne komme.
Ieg vill hannom nu slaa ihiell,
Will y mig behielpelig vere?
Paa hannom voffuer ieg baade liff och siell,
Thette siger ieg eder nu herre.

[15]) Sic!

Primus proditor, vdzt. greffue Vbbe, respondet.

Huem y først gribe haanndt oppaa,
Ieg vill eder ey affstannde,
Hannom tørff ieg baade stinnge och slaa
Och rømme med eder aff lannde.

Secundus proditor, vdzt. Erick Skaadelaar, respondet.

Haffuer Knud eder møget brott imod,
Mogens, lader hannom dette vndgielde,
Ligger hannom nidder for eders fod,
Sparer ey hans store velde.

Tertius proditor, vdzt. Hage Skoning, respondet.

Alle rede er ieg ath slaa fast med,
Ieg kannd saa mange liste,
War hertug Knud paa dette stedt,
Sitt liff skulde hannd her miste.

Quartus proditor, Hage Normandt [16].

Ach vi, huad her er onndt opøst!
Dette maa all Danmarck klage och kiere;
Tencker paa denne, som eder haffuer forløst,
Ey vill ieg med eder vere

[16]) Da det fremgaar af det Følgende (navnlig af v. 1177 ff.), at Hagen Skaaning var den af de Sammensvorne, som i det afgjørende Øjeblik trak sig tilbage, og dette ogsaa fuldstændigt stemmer med Legendens Beretning, maa der nødvendigvis være indløbet en Forvexling af Navnene i Overskrifterne over denne og den foregaaende Replik. Fejlen er forøvrigt allerede rettet i Overskriften til Repl. v. 884 ff.

Att vdgiffue hans vskyldige blod
For affuind och inngen brøde,
Mogens, dig var hand aldrig imod,
Hui monne du hannom saa høde?
Nu er der icke troskaff y verden till,
Men du villt Knud forøde,
For sanden ieg dette sige vill:
Wskyldig gaar hannd till døde;
Till himmelen raaber hans blod offuer dig,
Mogens, lad hannom helder fare,
Gudz heffn kommer offuer dig for falsk och suig,
Lad hannom leffuendis vere.

Magnus respondet.

Slaar paa den fendens tiff,
Som ey min vilie vill giøre,
Wiltt du mig skillie vid mitt liff?
I skade villt du oß føre;
Ieg vill dette suere paa saltt och brød,
Wiltt du oß nogen tid røbe,
Med min haand skall ieg slaa dig all død,
Du skaltt dette dyre kiøbe.

Hage Skoning.

Ieg vill dette aldrig sige aff
Men vill altingist lade bliffue,
Fraa dig gaar ieg y denne dag
Och aldrig vill bruge saadant, den stund ieg er y liffue.

Famulo descendente, dicit Magnus.

Lader oß ligge nidder paa denne iord
Och suere paa dette falske mordt[17].
Thette haffuer ieg hannom tilforne sagt,
Ath affuind var y mitt hierte lagt,
Ath ieg vilde komme hannom snart til døde;
Ligger eder strax nidder her hoß min side,
Thette skall all Danmarck fange ath vide,
I tørff slett ingen skøde.

Declinante se ad terram dicit Magnus.

Rober nu alle høgt med en røst,
Min villie vill ieg vdtrycke,
Taler effter mig med hiertens løst,
Thaa skeer eder alle lycke:
Saa sant hielp oß gud aff all voris nødt,
I morgen skall hertug Knud døø,
Wi ville hannom alle slaa ihiell,
Thette suere vi alle paa liff och siell!

Iam iterum surgunt, et Magnus dicit.

Staar nu op y samme stunndt,
Eders vaben skall y paa henge,

---

[17]) Grunden, hvorfor de Sammensvorne skulde aflægge Eden liggende paa Jorden, har Forf. glemt at meddele. Den findes imidlertid angivet baade hos Saxo og i Legenden. Paa det sidste Sted hedder det: Subdole dolo huic jacentes iniqui assensum dederunt, ut, si forte quis eorum inde incausaretur, nec ambulando nec sedendo nec stando se interfuisse secure juraret.

Och bier mig her y denne lunndt,
Ieg vill ey vere forlennge.

Modo Magnus abscondit armatos et vadit ad domum regiam et dicit Kanuto.

Kiere her Knud, huor lider dig,
Finnder ieg dig nu here?

Kanutus.

Iaa, Mogens, her er ieg,
Huad villtt du mig?

Magnus.

Min alsomkieriste broder,
Knud Erickßenn monne du hede,
Thin fenck ner var min moder,
Wiltt du mig en bøn vede?

Kanutus.

Altt dette, ieg kannd dig till vilie vere,
Dette vill ieg gierne giøre,
Knud, ieg haffuer dig aff hiertet kier,
Ey skaltt du anndet høre.

Magnus respondet.

Aff hiertens grunndt estu fuld fast,
Min bag [18] haffuer ieg nu till dig kast,
Thi dette bør mig aff rette;
Dette er nu min store attraa:

[18]) Ganske vist Skrivfejl for: hag d. e. haag, Hu.

For gud skyldt ieg till Rom vill gaa,
Then fare vill ieg hette;
Mine synnder vill ieg schriffte der,
Thu est min frende gannske ner,
Thi maa ieg med deg raade,
Suar nu her till dette, beder ieg om,
For denne sag ieg till dig kom,
Her ligger oß macht paa baade.

Kanutus respondet.

Wor herre haffuer ditt hierthe rørdt,
Hannd styrcke dette med sin naade!
All onndskab haffuer hannd fraa dig kiørdt,
Hannd frelse dig fraa alle vaade!
Spar ey for gudz skyldt tuanng och nød,
Ey hunger, ey tørst, ey quide,
Fordi tolde hannd den haarde død,
Paa korßet ville hand bide.
Løn hannom igien med pylegrims fer,
Thette raader ieg dig nu obenbare,
Saa monne gud haffue dig kier,
Din seel monne hannd vdi euig glede beuare.

Magnus respondet Kanuto.

Hør Knud, ieg haffuer itt lønlig raad,
Dette vill ieg ey for tide,
Wdi itt hemmelig sted vill vi henngaa,
Der vill ieg dig dette sie.

Kanutus.

Huor dig tycker godt, ieg komme vill,
Till fred vill ieg dig raade,

Well vd itt sted och see selffuer till,
Som vi kunde forsamlis baade [19].

Magnus.

Hoeß Rinngstedt y den tycke lunndt
Will ieg dig sige min hiertens grunndt,
Finnder ieg dig y morgen dere?

Kanutus.

Der vill ieg møde for vden suig,
Thette ietter ieg bode gud och dig,
Om ieg vdi liffue monne vere.

Modo separantur ab inuicem, Kanutus dirigitur ad Balstrop, Magnus vero ad nemus, vbi armati sunt absconditi, mittens nuntium ad ducem. Magnus dicens nuntio.

Tyrnne Hette, rid strax vd,
Dette skall dig møget fromme,
Wer mitt bud till hertug Knud,
Bed hannom hid till mig komme.

Tyrne Hette respondet Magno.

Mogens, bider mig y denne lunndt,
Ieg vill hannom hentte y samme stunndt.

---

[19]) Smlgn. hermed Legendens Ord: „Volo“ — siger Magnus, — „ut in secreciori loco michi soli solus obvias, ubi nemine inpediente que deliberanda sunt diffinire valeamus“. Kanutus falsi fratris fidem verbis dedit et respondit: . . . „Locum et tempus assigna; paratus enim sum in omnibus tibi parere“.

Tyrne Hette vadit ad ducem, dicens.

Ere y innde, hertug Knud,
Soffue y, heller y vaage?
Seer nu till mig ad vinduet vd
Och lader op eders loge.

Dux respondet.

Huo est du, der kalder ad mig?
Wiltt du noget med mig taale?

Nuntius, Tyrne Hette, respondet.

Staar op, gaar vd fuld snarlig
Till Mogens foruden duale.

Kanutus respondet.

Est du hans tiener och hans bud,
Ieg vill dig følge, saa vedt dette gud!

Primus seruus ducis dicit duci.

Fører y eders vaben, her hertug Knud,
Werer ey saa hastig y eders sinnde,
I natt farer ey till Mogens vd,
I morne maa y hannom vell finnde.

Dux respondet famulo.

I Danmarck er dette ingen seed,
Att ingen tørff sin vaben ved,
Men kongens fred maa stannde;
Att nogen med vaben gaar
Fuld møget dette till fare staar,
Bode her och i anndre lannde.

Famulus respondet duci.

Herre, tager eders tiener med,
Eder sømmer ey enne ath ride,
Eller y setter eders liff der ved,
Saa skulde i dette lide.

Dux.

Huor nogen en kalle vill,
For sannden ieg dette sie vill,
Ey skall der flere komme;
Om nogen ginnge vboden fram,
Fuld lidet monne dette gaffne ham.[20]
Ingen fare vill ieg skøde,
Min broder Mogens vill ieg møde,
Som ieg hannom loffuede och iette;
Hoeß Rinngstedt y den tycke lunndt
Will ieg hannom søge y samme stunndt,
Den reise vill ieg nu hette.

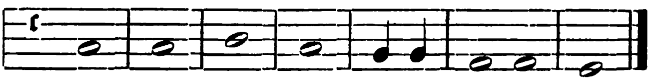
Kanutus transiens cum nuntio, Tyrne Hette nuncians ducem de insidijs Magni his verbis, et cantat Tyrne Hette.

[20]) Da der mangler et Rim paa „komme", maa det antages, at der er faldet et Vers ud. Det har udentvivl lydt omtrent saaledes: Det skulde hannem intet fromme.

Der stan-der alt vaa-de' for huer mandz dør,

Saa vell som nu ve-ret haff-uer før.

Dux.

Du smaa suennd, sig dette nu i sted,
Om du mener mig der med.

Iam Tyrne Hette cantans secundo.

(1005) For-red-del-ße och falsk er mig till,

Mitt brød ieg ic-ke sui-ge vill;

Huo len-ge vill leff-ue och bliff-ue gladt,

Hand fa-rer ey ann-dre vey y stad.

Dux.

Kiere frennde, sige du mig,
Om Mogens, min broder; vill forraade mig med suig.

Tyrne Hette dicit.

Ey skulde mannd skøde fouffrre ordt,
Ther kommer tit effter dødelig mordt,
Ey gider ieg lenger quedet saa,
Lader oß strax bode till skoen gaa.

Dux.

Raade mig gud, huad du haffuer med ath fare!
Huad monne du der med mene?
Skall ieg mig for nogen vocte och vaare?
Kundgiør mig dette her enne.

Nuncius ad ducem.

Kiere Knud, lader oß lidet faster gaa,
Wi tøffue her nogit for lennge;
Effter eder haffuer Mogens stor attraa,
Hans tiener ere alle y sennge.

Modo procedunt simul ad præsentiam Magni, et dicit Magnus nuntio.

Tyrne Hette, gaa hen offuer till en side,
Thette monne ieg dig befale,
Huad vi vid raadis, skaltt du ey vide,
Thu skaltt ey røbe vor tale.

Magnus amplectitur ducem, osculans ac blande loquens, dicens.

Were vell nu kommen hid,
Du tag min ord till tacke,
Du skaltt dette vide: dette er nu tid,
Att ieg vill med dig snacke;
Till denne lunndt, som stander hist,
Wille vi der bode hengange,
Ther skaltt du reth foruist
Min grunndt ath vide fannge.

Kanutus.

Ieg følger dig gierne, huort du viltt,
Der till er ieg all rede,
Ieg ved, du vnder mig inntet ilde,
Och du haffuer till mig ingen vrede.

Appropinquantes syluam, sedens proditor iuxta ducem, inspiciens dux Magnum, dicens.

Kiere broder, huad slaar du paa,
Heller huad haffuer dette ath betyde?
Hui haffuer du dine vaben paa?
Will nogen med dig stride?

Magnus.

En affuinnd haffuer ieg lennge hafft,
Hand haffuer mit hierte vdi tuang lagt,
Ieg vill mig offuer hannom heffne;
Nu haffuer ieg altingist bered
I sted ath skoe hans røde sued,
Hans naffn vill ieg strax neffne.

Kanutus.

Kiere broder, giør korß for dig,
Lad mig dette aff dig bede och tygge:
Med din vuen faar ey med suig,
Ey motte du for hannom her y veyen ligge;
Dette er den hellige iule tid,
Som Christus lod sig føde,
Gud lade hannom aldrig komme hid,
Huilchen du achter her ath døde.

Magnus.

Ieg vill snart heffne min skade och harm,
Knud, dette siger ieg dig here;
Dette suer, ieg haffuer vdi min arm,
Dette skall hans bane vere.

Dux beneuolo[21] dicit Magno.

Kiere Mogens, hør nu min bønn,
Du est min faders broders sønn,
Ieg vill staa hoß dinn side;
Huem dig haffuer noget brott imod,
Hannom slaar ieg nidder for din fod,
Wiltu saa lennge bide,
Till iulen haffuer fanget ennde;
Om du din hoff och sinnd icke kannd vennde,
Saa vill vi her baade to møde,
Saa mandelig vill ieg med dig staa,
Din vuen bode støde och slaa,
For din skyldt vill ieg gaa till døde.

---

21) Skrivfejl for: beneuolus.

Magnus.

Knud, y suarer fuld vell her till,
Eders ord ere gannske søde;
Hører, huad ieg eder sie vill:
I skall her slett ingen døde.

Magnus circumdans ducem [22].

Wi slaa nu paa itt anndet spill,
Men vi ere kommen hid,
Knud, huem hører nu Danmarck till?
Dette skaltt du mig sige y denne tid.

Dux respondet Magno.

Hueden monne saadan spørsmaal komme,
Huad skall ieg her till suare? [23]
Mone dette skade eller komme till fromme?
Broder, huad haffuer du nu taget dig fore?
Din fader och faderbroder min
Er konning y Danmarcks rige,
Saa siger baade mand och quinne,
Ath alle skulde for hannom vige.

Magnus.

Ney mend, Knud! Dette er icke saa,
Alle mand monne kalle dig konge och herre, [24]

---

[22]) I Legenden: Sermonibus odii Magnus ducem circumdedit, dicens: „Kanute, cujus est Dacia?"

[23]) I Legenden: »Frater, interrogacio talis unde venit et quo habet procedere?«

[24]) I Legenden: Tunc Magnus: »Non sic; omnes post te vadunt;« etc.

Ther om wille vi nu sammen gaa,
Thette maa nu icke saa vere.
Koning Niels monne alle nedertrycke
Och haffuer giort dig till en herre,
Du mener, ath du haffuer faet den lycke,
Att du skülde konnge vere.
All verden staar effter dig,
Du raader offuer alle lanndt,
Knud, du skaltt nu adlyde mig,
Du skaltt faa hiertens vaannde.

Dux circumspiciens et aspiciens armatos latitantes in nemore, dicens[25].

Iodut och vee offuer liff och siell!
Hui vilt du mig forraade?
Ieg haffuer altid aff hiertet vnndt dig vell,
Huor vi haffuer weret baade.
Wennskab och tro er stoppet i iord,
Och sandhed liggis fast øde,
Mogens, aldrig tørff nogen tro din fouffre ordt,
Wiltt du nu haffue mig till døde;
Sligt forreddelse war aldrig gio[r]tt,
Siden gud monne verden skabe,
Huo haffuer hørt slig itt falske mordt,
Skal ieg mit liff nu tabe?
Alle, her staar om, seer nu her till,
Baade werslig mend och klercke,
Gode gierninger sielden vill lønis vell,

[25]) I Legenden: Hiis dictis dux ... circumspiciens armatos aspexit et ait —.

Dette maa y her paa mercke.
Wskyldige spilder du vd mitt blod
For had och affuind och ingen brøde,
Dette ved woris gud saa mild och god,
Men ieg skal nu gaa till døde.
Huor er nu den[26] kierlighed,
Woris frenndskab och din ehre?
Ieg lader till gud, som alting ved,
Imelom oß skall dommer vere.
Ieg haffuer dig altid vndet vell,
Som mig aff rette burde,
Och giort dig baade reth och skeel,
Mig forundrer, ath du dette her som giøre turde.
Ach vi, Mogens, huad haffuer du giort
Imod broderskab hinn stercke?
Ditt hierte haffuer icke fuld din ordt,
Min hue monne derfor vercke,
Att du din siell viltt saa fortabe.
Din gierning fuld lidet skøde
Och staa imod hans bud, som dig monne skabe,
Och mig saa ynckelig døde.
Dette skaltt du suare for gudz strenge dom,
Huor vi for gud skall møde,
Thette var reth ilde, ath ieg nogen tid hid kom,
Men ieg skall saa ynckelig gaa till døde.
O Iesu helligaannd,
Som for mig tolde pine,

---

26) Skrivfejl for: din. — Det tilsvarende Sted i Legenden lyder saaledes: »Ubi fedus, ubi fides, ubi vera fraternitas? Judicet inter nos, qui reddet unicuique juxta opera sua.«

Wdi din haand befaler ieg baade liff och aanndt,
Anam min seel och forlad mig nu synder mine!

Magnus cum indignatione.

Knud, tie quer y fenndens naffnn!
Som mennd du skaltt nu tude,
Du skalt nu søge en anndenn haffnn,
Till iorden skaltt du lude.

Prostitit ducem, dicens.

Skulde ieg nu nidder for fenndens fod
Och der euinndelig bliffue,
Ieg skall nu see ditt hierte blod,
Du skaltt ey lenger leffue.

Iterum puniat ducem, vocansque alios proditores absconditos dicens.

I raske och fromme mennd,
Som ede mitt brød med ere,
Hui ligge y ned och skiuler eder end?
Skulle y ey hoeß mig vere?
Kommer hid reth strax, baade stinger och slaar,
Wi giøre hannom hiertens vaande,
Ath hannd icke mehre paa iorden gaar,
Siden ville vi rømme aff lannde.

Primus proditor, greffue Vbbe, respondet Magno.

Hør y staalbrødre, lader oß alle till Mons hengaa,
Thi ieg hørde hannom raabe och slaa;
Hertug Knud vill hannd nu slaa ihiell,
Wi hannom nu aldrig røbe vill.

Accedentes ad Magnum primus proditor dicit.

Hùad skader eder, Mogens, hui raaber y saa?
Wi ere her alle till rede,
Med eder bode stinge och slaa,
Ihuem der y oß bede.

Magnus respondet proditori.

Slaar nu med, och ieg med eder,
Knud hertug monne ieg mene,
Thette er min vilie, ieg eder beder,
Och verer ey møget sene.

Secundus proditor, Erick Skaadelaar.

Denne fenndens skalck skall ieg døde,
Med dette suerd skall ieg mig offuer hannom heffne,
Ath hannd eder aldrig mehre skall true eller høde
Enthen till tinng eller steffne.

Tertius proditor, Hagen Normandt.

Treder nu alle mandelig till
Med suerd och spyd y hennde,
Thette er dette raad, ieg sige vill,
Lader oß siden fare aff lannde.
Slaar for fode y fenndens naffnn,
Dette monne Mogens oß bede,
Wi faar hans gunst, hannd giør oß gaffnn,
Baade guld och sølff ere oß tilrede.

Omnes puniant ducem; Kanutò interfecto, dicat Magnus.

Haffuer gode natt och staar i fred,
Thager mig ey lennger vare,

Ieg vill nu fare hen till itt anndet sted,
Aff Danmarck vill ieg fare.
Hertug Knud er nu slagen ihiell,
Thi hannd monne dette fortiene,
Hører alle, giører[27] ieg ey vell?
Huad tyckis eder, rider och suenne?
Nu giffuer ieg offuer denne snack,
Ieg vill ride henn vid dette tinng,
Ieg haffuer fortiennt baade pryß och tack,
Mitt suerd vill ieg indstinge.
Lader oß snart vdaff skoffuen gaa,
Eller vi faar koning vrede,
Om vi her bider eller lennge staar,
Dette kommer oß alle tillede;
Lader oß reth strax hen fare
Till Nyborg eller till Ribe,
Eller kongen kommer med en stor skaare
Och monne oß alle gribe.

Epilogus.

I haffuer nu alle seet och hørtt
Och maa dette ennd nu y verden høre,
Huilchen stor oprørdt
Slect och venner monne immelom huer anndre føre.
All verden er nu med vtroskab fuld,
Alle huer anndre vill suige,
Then enne er den annden icke troo och huld,
Huercken iblannt fattig eller rige;
Faderen sparer ey sin egen sønn,
Dette er stor ynck ath høre,

[27]) Sic!

Ey dotther moder[28], som icke kannd skønn,
Men vill hinnde skade paaføre.
Nhar kannen gaar ad bencken ned,
Daa haffuer mannd venner och frennder,
Att lide paa dennom tørff ingen ved,
Thi all falsk och suig aff deris hierte vdrinnder;
Nhar mannd trenger mest, ieg siger sanndt,
Dette fryste baade fattige och rige,
Daa gaar de y skiul och farer med tannt
Och ville bortt fraa dig vige.
Huo dig siger faurt och leer igienn,
Och hannd er ey din lige,
Gack snaart fraa hannom och ver ey seen,
Hannd acter dig ath suige.
Dette freste den gode Sancte Knud,
Som hertug monne vere,
Sitt blod vskyldige gaff hannd vd,
Som y haffuer alle seet here;
Hannd er foruist vdi himmerigs rige
Och besidder med alle gudz hellige enngle tillige
Denne euige glede och salighed;
Dette vnde oß gud fader alle sammen y euighed!

Amen.

---

[28]) Fejlskrift for: Ey moder dotther, etc.

Tillæg.

Tyrne Hette's Sang,

udsat af Hr. Prof. **A. P. Berggreen.**

Anm. Melodien er i det gamle Msc. optegnet uden musikalsk Indsigt. Noderne ere sammenstillede saaledes, at de Noder, der høre til eet Ord, staae i een Rubrik; men Værdien af Noderne i hver Rubrik er høist forskjellig, saa at de adskillende, gjennem de 5 Linier gaaende lodrette Streger, have ingen Betydning som Taktstreger. Mel. er anført ved begge Versene, men med nogle Forskjelligheder, der tyde paa Ubehjelpsomhed ved Afpasningen af Ordene til Noderne. Mel. til sidste Linie af 2det Vers er feilskreven, idet Noderne ere blevne satte en Terts for høit. Nøglen i Msc. er Tenor-Tegnet, men Noderne ere skrevne 1 Octav dybere end her. Jeg har opfattet Taktarten som treleds — den simpleste Form for det daktyliske Versemaal —, Tonearten som D-mol; men som saa ofte i gl. Mscripter Fortegnene mangle, staaer her hellerikke noget Fortegn for h. Der er saaledes vistnok Mere i ovenstaaende Gjengivelse af Melodien, der er fortolket efter mit individuelle Skjøn.

A. P. B.

ER

[illegible]